ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η χρήση των social media στη δημοσιογραφική κάλυψη κρίσεων: Συγκριτική μελέτη του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας COVID-19

Ευαγγελία Βερνάρδου

Αριθμός Μητρώου: 505699

Επιβλέπων Καθηγητής:

Χρήστος Φραγκονικολόπουλος

Θεσσαλονίκη, 2026

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δήλωση Αυθεντικότητας

Περίληψη

Λέξεις-κλειδιά

Abstract

Keywords

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

1.1 Το πλαίσιο της σύγχρονης ψηφιακής ενημέρωσης

1.2 Οι κρίσεις ως πεδίο δοκιμασίας της δημοσιογραφίας

1.3 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

1.4 Ερευνητικά ερωτήματα

1.5 Μεθοδολογική προσέγγιση

1.6 Δομή της εργασίας

1.7 Η μετατόπιση από τα παραδοσιακά μέσα στα ψηφιακά οικοσυστήματα

1.8 Κρίση, αβεβαιότητα και ψηφιακή επιτάχυνση

1.9 Η έννοια της δικτυακής επιρροής

1.10 Δημοσιογραφική δεοντολογία σε περιβάλλον ταχύτητας

1.11 Η συμβολή της παρούσας έρευνας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Θεωρητικό Πλαίσιο

2.1 Ψηφιακή Δημοσιογραφία και Μετασχηματισμός της Ενημέρωσης

2.2 Η Δικτυωμένη Δημόσια Σφαίρα

2.3 Agenda-Setting στη Ψηφιακή Εποχή

2.4 Hybrid Media System

2.5 Platformization της Δημόσιας Επικοινωνίας

2.6 Παραπληροφόρηση και Information Disorder

2.7 Η Συμβολή του Ilan Manor

2.8 Social Media και Κρίσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Μεθοδολογία

3.1 Ερευνητικός Σχεδιασμός

3.2 Επιλογή Περιπτώσεων Μελέτης

3.3 Μέθοδοι Συλλογής Δεδομένων

3.4 Αναλυτικό Πλαίσιο

3.5 Περιορισμοί της Έρευνας

3.6 Ηθικά Ζητήματα

3.7 Διαδικασία Κωδικοποίησης και Αναλυτική Στρατηγική

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Case Study I: Ο Ρωσοουκρανικός Πόλεμος και τα Social Media

4.1 Ο Πόλεμος ως Ψηφιακό Γεγονός

4.2 Δημοσιογραφία των Πολιτών και Οπτικοποίηση της Σύγκρουσης

4.3 Δικτυακή Κεντρικότητα και Στρατηγική Ψηφιακή Επικοινωνία

4.4 Παραπληροφόρηση και Πληροφοριακός Πόλεμος

4.5 Ρόλος Δημοσιογράφων: Επαλήθευση σε Πραγματικό Χρόνο

4.6 Συνολική Αποτίμηση

4.7 Ποιοτική Ανάλυση Ψηφιακού Περιεχομένου

4.7.1 Περιγραφή Δείγματος

4.7.2 Θεματικές Κατηγορίες

4.7.3 Framing και Συναισθηματική Φόρτιση

4.7.4 Δικτυακή Κεντρικότητα

4.8 Εμπειρική Ανάλυση Αναρτήσεων

4.8.1 Σχεδιασμός Έρευνας και Δείγμα

4.8.2 Σχήμα Κωδικοποίησης

4.8.3 Ευρήματα

4.9 Μικροανάλυση Παραδειγμάτων Αναρτήσεων

4.9.1 Ερμηνευτική Σύνθεση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Case Study II: Η Πανδημία COVID-19 και τα Social Media

5.1 Η Πανδημία ως Ψηφιακή Υγειονομική Κρίση

5.2 Δημοσιογραφία και Επιστημονική Αβεβαιότητα

5.3 Δικτυακή Κεντρικότητα και Ψηφιακή Επιρροή

5.4 Παραπληροφόρηση, Αλγόριθμοι και Εμβολιαστικός Διάλογος

5.5 Ο Ρόλος των Δημοσιογράφων στην Αντιμετώπιση της Infodemic

5.6 Συνολική Αποτίμηση

5.7 Ποιοτική Ανάλυση Ψηφιακού Περιεχομένου

5.7.1 Περιγραφή Δείγματος

5.7.2 Θεματικές Κατηγορίες

5.7.3 Framing και Γνωσιολογική Αβεβαιότητα

5.7.4 Συναισθηματική Διάσταση

5.7.5 Δικτυακή Κεντρικότητα και Διάχυση Αφηγημάτων

5.7.6 Συνολική Ερμηνεία της Ανάλυσης

5.8 Εμπειρική Ανάλυση Αναρτήσεων

5.8.1 Σχεδιασμός Έρευνας και Δείγμα

5.8.2 Σχήμα Κωδικοποίησης

5.8.3 Ευρήματα

5.9 Ο ρόλος των δημοσιογράφων στην ψηφιακή διαχείριση της πανδημίας

5.10 Συνολική αποτίμηση του case study

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Συγκριτική Ανάλυση των Δύο Κρίσεων

6.1 Ομοιότητες στη λειτουργία των social media

6.2 Διαφορές μεταξύ πολεμικής και υγειονομικής κρίσης

6.3 Ο ρόλος των social media στη σύγχρονη δημοσιογραφία

6.4 Κρίση εμπιστοσύνης και αναδιαμόρφωση δημοσιογραφικού ρόλου

6.5 Συνθετική ερμηνεία μέσω Ilan Manor

6.6 Συμπερασματικές παρατηρήσεις της συγκριτικής ανάλυσης

6.7 Agenda-Setting 2.0 και δικτυακή ατζέντα

6.8 Πολιτική πόλωση και συναισθηματικά κοινά

6.9 Συγκριτικός πίνακας δομικών αξόνων

6.10 Δια-περίπτωσης σύγκριση ευρημάτων

6.11 Ερμηνεία των συγκριτικών ευρημάτων

6.12 Ο ρόλος των social media στις σύγχρονες κρίσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Ρυθμιστικό Πλαίσιο, Πλατφορμική Εξουσία και Δημοσιογραφία σε Περιόδους Κρίσης

7.1 Η ανάδυση της πλατφορμικής δημόσιας σφαίρας

7.2 Αλγοριθμική διακυβέρνηση και ορατότητα

7.3 Ρυθμιστικές παρεμβάσεις: το ευρωπαϊκό πλαίσιο

7.4 Moderation και δημοσιογραφική αυτονομία

7.5 Πλατφορμική εξάρτηση και δημοσιογραφικά μοντέλα

7.6 Δημοκρατική λογοδοσία και ψηφιακή δημόσια σφαίρα

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

8.1 Απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα

8.2 Συνολική ερμηνεία

8.3 Συμβολή της έρευνας

8.4 Περιορισμοί και προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Βιβλιογραφία

Δήλωση Αυθεντικότητας

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο:

«Η χρήση των social media στη δημοσιογραφική κάλυψη κρίσεων: Συγκριτική μελέτη του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας COVID-19»

εκπονήθηκε από εμένα προσωπικά και αποτελεί προϊόν πρωτότυπης έρευνας. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν έχουν αναφερθεί κατάλληλα στη βιβλιογραφία, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Δηλώνω επίσης ότι δεν έχει υποβληθεί στο παρελθόν για την απόκτηση άλλου τίτλου σπουδών.

Ημερομηνία: 28-02-2026

Η Δηλούσα

Ευαγγελία Βερνάρδου

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία εξετάζει τον ρόλο των social media στη διαμόρφωση της δημοσιογραφικής κάλυψης σε περιόδους κρίσης, μέσα από μια συγκριτική μελέτη του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας COVID-19. Η ταχύτητα διάδοσης της πληροφορίας, η συμμετοχικότητα των χρηστών και η αλγοριθμική διαχείριση του περιεχομένου έχουν μεταβάλει ριζικά το περιβάλλον της σύγχρονης δημοσιογραφίας.

Η έρευνα βασίζεται σε ποιοτική βιβλιογραφική ανάλυση και εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο δημοσιογράφοι, θεσμικοί φορείς και απλοί χρήστες αξιοποίησαν τις ψηφιακές πλατφόρμες κατά τη διάρκεια των δύο κρίσεων. Παράλληλα, αναδεικνύονται ζητήματα παραπληροφόρησης, προπαγάνδας, επιστημονικής αμφισβήτησης και διαμόρφωσης ψηφιακών αφηγημάτων.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη θεωρητική προσέγγιση της ψηφιακής επικοινωνίας, της δικτυακής κεντρικότητας και της επιρροής των αλγορίθμων στη διαμόρφωση της δημόσιας σφαίρας. Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι τα social media λειτουργούν ταυτόχρονα ως εργαλείο άμεσης ενημέρωσης και ως πεδίο σύγκρουσης αφηγημάτων, επηρεάζοντας καθοριστικά τη δημοσιογραφική πρακτική.

Η εργασία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η σύγχρονη δημοσιογραφία σε περιόδους κρίσης οφείλει να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της, ενισχύοντας τις πρακτικές επαλήθευσης και δεοντολογικής ευθύνης σε ένα περιβάλλον αυξημένης ταχύτητας και αβεβαιότητας.

Λέξεις-κλειδιά:

social media, δημοσιογραφία, Ρωσοουκρανικός πόλεμος, COVID-19, παραπληροφόρηση, ψηφιακή επικοινωνία

Abstract

This Master’s Thesis examines the role of social media in shaping journalistic coverage during times of crisis through a comparative study of the Russo-Ukrainian war and the COVID-19 pandemic. The rapid dissemination of information, user participation, and algorithmic content management have significantly transformed contemporary journalism.

The study is based on qualitative literature analysis and explores how journalists, institutional actors, and ordinary users utilized digital platforms during both crises. It also highlights issues of misinformation, propaganda, scientific skepticism, and the formation of digital narratives.

Special emphasis is placed on theoretical approaches to digital communication, network centrality, and the influence of algorithms on the public sphere. The findings indicate that social media function both as tools of immediate information and as arenas of competing narratives, profoundly affecting journalistic practice.

The thesis concludes that contemporary journalism in times of crisis must redefine its role by strengthening verification practices

and ethical responsibility within an environment characterized by speed and uncertainty.

Keywords:

social media, journalism, Russo-Ukrainian war, COVID-19, misinformation, digital communication

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Το πλαίσιο της σύγχρονης ψηφιακής ενημέρωσης

Η ανάπτυξη των ψηφιακών τεχνολογιών και ιδιαίτερα των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης έχει μεταβάλει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο παράγεται, διαδίδεται και προσλαμβάνεται η δημοσιογραφική πληροφορία. Στο παραδοσιακό μοντέλο ενημέρωσης, οι δημοσιογραφικοί οργανισμοί λειτουργούσαν ως βασικοί «πυλωροί» της πληροφορίας, επιλέγοντας ποια γεγονότα θα μετατραπούν σε είδηση και πώς θα παρουσιαστούν στο κοινό. Στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον, ωστόσο, η διαδικασία αυτή έχει γίνει περισσότερο πολυκεντρική.

Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης επιτρέπουν σε πολλαπλούς δρώντες — δημοσιογράφους, θεσμικούς φορείς αλλά και απλούς χρήστες — να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της δημόσιας ενημέρωσης. Ως αποτέλεσμα, η δημοσιογραφική πληροφορία δεν κυκλοφορεί πλέον αποκλειστικά μέσω των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης, αλλά διακινείται μέσα σε ένα σύνθετο ψηφιακό οικοσύστημα, όπου η ταχύτητα διάδοσης και η αλληλεπίδραση των χρηστών διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο.

Ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης, η σημασία των social media ενισχύεται. Η ανάγκη για άμεση ενημέρωση, η αβεβαιότητα και η ένταση των γεγονότων δημιουργούν ένα περιβάλλον στο οποίο η ταχύτητα διάδοσης της πληροφορίας αποκτά καθοριστική σημασία. Ταυτόχρονα, η αυξημένη κινητικότητα χρηστών και η μαζική παραγωγή περιεχομένου οδηγούν στη διαμόρφωση ενός σύνθετου επικοινωνιακού πεδίου, όπου η έγκυρη ενημέρωση συνυπάρχει με την παραπληροφόρηση.

Η παρούσα εργασία εντάσσεται σε αυτό το θεωρητικό και κοινωνικό πλαίσιο, εξετάζοντας τον ρόλο των social media στη δημοσιογραφική κάλυψη δύο κρίσιμων γεγονότων της σύγχρονης εποχής: του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας της COVID-19.

1.2 Οι κρίσεις ως πεδίο δοκιμασίας της δημοσιογραφίας

Οι κρίσεις αποτελούν στιγμές έντασης για το δημοσιογραφικό σύστημα. Η απαίτηση για συνεχή ροή πληροφόρησης, η ανάγκη επαλήθευσης δεδομένων σε πραγματικό χρόνο και η πίεση ανταγωνισμού μεταξύ μέσων δημιουργούν ένα περιβάλλον υψηλής πολυπλοκότητας.

Ο πόλεμος μεταξύ Ουκρανία και Ρωσία ανέδειξε με ιδιαίτερη ένταση τη λειτουργία των social media ως χώρου άμεσης οπτικής και αφηγηματικής αναπαράστασης της σύγκρουσης. Βίντεο από το πεδίο, μαρτυρίες πολιτών και επίσημες τοποθετήσεις κρατικών φορέων κυκλοφόρησαν διαδικτυακά συχνά πριν επιβεβαιωθούν από παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης.

Αντίστοιχα, η πανδημία της COVID-19 αποτέλεσε μια διαφορετικής φύσης κρίση, στην οποία η πληροφόρηση συνδεόταν με επιστημονικά δεδομένα, υγειονομικές οδηγίες και δημόσιες πολιτικές. Στην περίπτωση αυτή, τα social media λειτούργησαν τόσο ως μέσο διάχυσης επιστημονικής γνώσης όσο και ως πεδίο ανάπτυξης θεωριών συνωμοσίας και αμφισβήτησης των θεσμικών αφηγημάτων.

Οι δύο περιπτώσεις προσφέρουν ένα γόνιμο συγκριτικό πεδίο, καθώς συνδυάζουν διαφορετικού τύπου κρίσεις — πολεμική και υγειονομική — αλλά κοινό επικοινωνιακό περιβάλλον.

1.3 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τον τρόπο με τον οποίο τα social media επηρεάζουν τη δημοσιογραφική κάλυψη σε περιόδους κρίσης και να αναδείξει τις ομοιότητες και διαφορές μεταξύ δύο διακριτών περιπτώσεων.

Οι βασικοί στόχοι της έρευνας είναι:

- Να αποτυπώσει τον ρόλο των social media ως πηγής και διαύλου ενημέρωσης.
- Να εξετάσει τη λειτουργία της δικτυακής επιρροής και της αλγοριθμικής προτεραιοποίησης περιεχομένου.
- Να αναλύσει ζητήματα παραπληροφόρησης και επαλήθευσης.
- Να αξιολογήσει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η σύγχρονη δημοσιογραφία σε ένα περιβάλλον αυξημένης ταχύτητας και ψηφιακής διαμεσολάβησης.

1.4 Ερευνητικά ερωτήματα

Η εργασία οργανώνεται γύρω από τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πώς τα social media διαμορφώνουν τη δημοσιογραφική κάλυψη σε περιόδους κρίσης;
2. Ποια είναι η σχέση μεταξύ δικτυακής κεντρικότητας και επιρροής στη διαμόρφωση αφηγημάτων;
3. Πώς διαφοροποιείται η ψηφιακή ενημέρωση μεταξύ μιας πολεμικής και μιας υγειονομικής κρίσης;
4. Ποιες προκλήσεις ανακύπτουν για τη δημοσιογραφική δεοντολογία και την επαλήθευση πληροφοριών;

1.5 Μεθοδολογική προσέγγιση (συνοπτική αναφορά)

Η έρευνα βασίζεται σε ποιοτική βιβλιογραφική ανάλυση και συγκριτική μελέτη περίπτωσης. Αξιοποιούνται επιστημονικά άρθρα, αναφορές διεθνών οργανισμών, δημοσιογραφικά παραδείγματα και θεωρητικές προσεγγίσεις που σχετίζονται με την ψηφιακή επικοινωνία.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στη θεωρητική συμβολή του Ilan Manor, ο οποίος αναλύει τη λειτουργία των social media ως χώρου στρατηγικής επικοινωνίας και δικτυακής επιρροής. Η ενσωμάτωση της προσέγγισής του επιτρέπει την ερμηνεία της ψηφιακής δυναμικής που αναπτύχθηκε τόσο στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο όσο και στην πανδημία.

1.6 Δομή της εργασίας

Η εργασία οργανώνεται σε επτά κεφάλαια. Μετά την εισαγωγή, ακολουθεί το θεωρητικό πλαίσιο, στο οποίο αναλύονται βασικές έννοιες της ψηφιακής δημοσιογραφίας και της δικτυακής επικοινωνίας. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η μεθοδολογία, ενώ τα επόμενα δύο κεφάλαια αφιερώνονται στα επιμέρους case studies. Ακολουθεί συγκριτική ανάλυση και, τέλος, τα συμπεράσματα της έρευνας.

1.7 Η μετατόπιση από τα παραδοσιακά μέσα στα ψηφιακά οικοσυστήματα

Η μετάβαση από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης στα ψηφιακά περιβάλλοντα δεν αποτελεί απλώς τεχνολογική εξέλιξη, αλλά βαθιά δομική μεταβολή του επικοινωνιακού συστήματος. Η λογική της γραμμικής μετάδοσης της πληροφορίας – από τον δημοσιογράφο στο κοινό – έχει αντικατασταθεί από ένα πολυκεντρικό και διαδραστικό μοντέλο, στο οποίο οι χρήστες συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της ειδησεογραφικής ροής.

Στα social media, η είδηση δεν είναι στατική. Αναπαράγεται, σχολιάζεται, επαναπλαισιώνεται και αποκτά διαφορετικές σημασίες ανάλογα με το πλαίσιο εντός του οποίου κυκλοφορεί. Το φαινόμενο αυτό επηρεάζει τόσο την αξιοπιστία της πληροφορίας όσο και τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η δημόσια αντίληψη για ένα γεγονός.

Σε περιόδους κρίσης, η μετατόπιση αυτή γίνεται ακόμη πιο εμφανής. Η ανάγκη για αμεσότητα ευνοεί τη χρήση πλατφορμών όπως το Twitter/X, όπου η πληροφορία διακινείται σε πραγματικό χρόνο, συχνά πριν υπάρξει πλήρης επιβεβαίωση. Το αποτέλεσμα είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος «ρευστής ενημέρωσης», όπου η ταχύτητα συχνά προηγείται της επαλήθευσης.

1.8 Κρίση, αβεβαιότητα και ψηφιακή επιτάχυνση

Κάθε κρίση συνοδεύεται από αυξημένη κοινωνική αβεβαιότητα. Σε τέτοιες συνθήκες, η ανάγκη για ερμηνεία των γεγονότων καθίσταται εντονότερη. Τα social media καλύπτουν αυτό το κενό προσφέροντας άμεση πληροφόρηση, αλλά και ένα πεδίο δημόσιας συζήτησης.

Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, η διαρκής ροή οπτικού υλικού από το πεδίο της σύγκρουσης δημιούργησε μια μορφή «ψηφιακής εγγύτητας» του κοινού με τον πόλεμο. Οι χρήστες δεν ήταν απλώς αποδέκτες ειδήσεων, αλλά μάρτυρες εικόνων που διακινούνταν χωρίς μεσολάβηση παραδοσιακών μηχανισμών φιλτραρίσματος. Η άμεση αυτή οπτικοποίηση της βίας και της καταστροφής επηρέασε τον τρόπο με τον οποίο η διεθνής κοινή γνώμη προσέλαβε τη σύγκρουση.

Αντίστοιχα, κατά τη διάρκεια της πανδημίας της COVID-19, η ψηφιακή επιτάχυνση εκδηλώθηκε με διαφορετικό τρόπο. Η συνεχής

δημοσίευση στατιστικών δεδομένων, υγειονομικών οδηγιών και επιστημονικών εξελίξεων δημιούργησε μια κατάσταση «πληροφοριακού κορεσμού». Παράλληλα, η υπερπληθώρα περιεχομένου διευκόλυνε την ανάπτυξη της λεγόμενης «infodemic», δηλαδή της ταυτόχρονης διάδοσης ακριβών και ανακριβών πληροφοριών.

Η σύγκριση των δύο περιπτώσεων αναδεικνύει ότι, παρά τη διαφορετική φύση των κρίσεων, ο μηχανισμός διάδοσης της πληροφορίας μέσω social media παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά: ταχύτητα, πολυφωνία, αλγοριθμική ιεράρχηση και αυξημένο κίνδυνο παραπληροφόρησης.

1.9 Η έννοια της δικτυακής επιρροής

Η λειτουργία των social media δεν μπορεί να κατανοηθεί αποκλειστικά μέσω της ανάλυσης του περιεχομένου. Εξίσου σημαντική είναι η κατανόηση της δομής των ψηφιακών δικτύων. Η έννοια της «δικτυακής κεντρικότητας» αναφέρεται στη θέση που κατέχει ένας λογαριασμός ή μια πηγή μέσα στο δίκτυο αλληλεπιδράσεων.

Η προσέγγιση του Ilan Manor είναι ιδιαίτερα χρήσιμη σε αυτό το σημείο, καθώς επισημαίνει ότι η επιρροή δεν ταυτίζεται απαραίτητα με τον αριθμό ακολούθων, αλλά με τον βαθμό διασύνδεσης και αλληλεπίδρασης. Ένας λογαριασμός που λειτουργεί ως κόμβος μεταξύ διαφορετικών κοινοτήτων μπορεί να επηρεάσει δυσανάλογα τη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης.

Στον πόλεμο, για παράδειγμα, επίσημοι λογαριασμοί κρατικών φορέων ή δημοσιογράφοι με υψηλή δικτυακή θέση διαμόρφωσαν σε μεγάλο βαθμό την ατζέντα. Στην πανδημία, αντίστοιχα, επιστημονικοί λογαριασμοί, αλλά και influencers, απέκτησαν αυξημένη επιρροή στη δημόσια συζήτηση για τα εμβόλια και τα μέτρα προστασίας.

1.10 Δημοσιογραφική δεοντολογία σε περιβάλλον ταχύτητας

Η μετάβαση σε ένα ψηφιακά επιταχυνόμενο περιβάλλον εγείρει σημαντικά ζητήματα για τη δημοσιογραφική δεοντολογία. Η παραδοσιακή δημοσιογραφική πρακτική βασιζόταν στην επαλήθευση πριν από τη δημοσίευση. Στο περιβάλλον των social

media, ωστόσο, η δημοσίευση συχνά προηγείται της πλήρους επιβεβαίωσης.

Η πίεση για αμεσότητα ενδέχεται να οδηγήσει σε λάθη, αναπαραγωγή μη επιβεβαιωμένων πληροφοριών ή υιοθέτηση αφηγημάτων που κυριαρχούν ψηφιακά. Το δίλημμα μεταξύ ταχύτητας και ακρίβειας αποτελεί κεντρικό προβληματισμό της σύγχρονης δημοσιογραφίας.

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να εξετάσει κατά πόσο οι δύο κρίσεις ανέδειξαν διαφορετικές μορφές δεοντολογικής πρόκλησης:

- Στον πόλεμο, η πρόκληση συνδέεται με την επαλήθευση οπτικού υλικού και την αποφυγή προπαγανδιστικής χρήσης εικόνων.
- Στην πανδημία, η πρόκληση σχετίζεται με τη διαχείριση επιστημονικής αβεβαιότητας και την αποτροπή διάδοσης ψευδών ιατρικών ισχυρισμών.

1.11 Η συμβολή της παρούσας έρευνας

Η συμβολή της παρούσας μελέτης έγκειται στη συγκριτική προσέγγιση δύο διαφορετικών τύπων κρίσης εντός του ίδιου ψηφιακού περιβάλλοντος. Μέσα από αυτή τη σύγκριση καθίσταται δυνατή η κατανόηση όχι μόνο των διαφορών, αλλά και των δομικών ομοιοτήτων στη λειτουργία των social media.

Η παρούσα μελέτη επιδιώκει να συμβάλει στη συζήτηση για τον μετασχηματισμό της δημοσιογραφίας σε περιβάλλον ψηφιακής διαμεσολάβησης. Μέσα από τον συνδυασμό θεωρητικής ανάλυσης και εμπειρικών παραδειγμάτων επιχειρείται η κριτική αποτίμηση των δημοσιογραφικών πρακτικών σε συνθήκες αυξημένης ταχύτητας διάδοσης της πληροφορίας.

Με τον τρόπο αυτό, επιδιώκεται να συμβάλει στη συζήτηση για τον μετασχηματισμό της δημοσιογραφίας σε ένα περιβάλλον όπου η πληροφορία είναι ταυτόχρονα άφθονη και αμφισβητούμενη.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1 Ψηφιακή Δημοσιογραφία και Μετασχηματισμός της Ενημέρωσης

Η ανάπτυξη των ψηφιακών τεχνολογιών και των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης έχει μετασχηματίσει βαθιά τον τρόπο με τον οποίο παράγεται, διαδίδεται και καταναλώνεται η δημοσιογραφική πληροφορία. Η μετάβαση από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης προς ένα ψηφιακό επικοινωνιακό περιβάλλον σηματοδότησε τη δημιουργία ενός νέου οικοσυστήματος ενημέρωσης, στο οποίο η πληροφορία κυκλοφορεί με ταχύτητα και μέσω πολλαπλών διαύλων.

Στο πλαίσιο αυτό, η δημοσιογραφία δεν λειτουργεί πλέον ως το μοναδικό κέντρο παραγωγής ειδήσεων. Οι χρήστες των κοινωνικών δικτύων, οι θεσμικοί φορείς, οι πολιτικοί δρώντες αλλά και οι αλγοριθμικές πλατφόρμες συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της δημόσιας ενημέρωσης. Η εξέλιξη αυτή οδηγεί σε ανακατανομή της επικοινωνιακής ισχύος και μεταβάλλει τον παραδοσιακό ρόλο του δημοσιογράφου ως «πυλωρού» της πληροφορίας (gatekeeper).

Σύμφωνα με τον Deuze (2003), η ψηφιακή δημοσιογραφία χαρακτηρίζεται από τρία βασικά στοιχεία: τη διαδραστικότητα, την πολυμεσικότητα και τη συνεχή ενημέρωση. Ο Pavlik (2013) επισημαίνει ότι οι τεχνολογικές καινοτομίες επηρεάζουν όχι μόνο τα εργαλεία της δημοσιογραφίας αλλά και τη δομή της δημόσιας επικοινωνίας.

Η ψηφιακή ενημέρωση λειτουργεί πλέον σε ένα περιβάλλον συνεχούς ροής πληροφοριών, όπου η διάκριση μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών ειδήσεων γίνεται λιγότερο σαφής.

2.2 Η Δικτυωμένη Δημόσια Σφαίρα

Η έννοια της δικτυωμένης δημόσιας σφαίρας (networked public sphere), όπως αναπτύχθηκε από τον Benkler (2006), περιγράφει το νέο επικοινωνιακό περιβάλλον που διαμορφώνεται στο διαδίκτυο. Σε αντίθεση με το παραδοσιακό μοντέλο μαζικής επικοινωνίας,

όπου η πληροφορία διαχεόταν από λίγα κέντρα προς το ευρύ κοινό, η ψηφιακή δημόσια σφαίρα χαρακτηρίζεται από πολυκεντρικότητα.

Σε αυτό το περιβάλλον, η πληροφορία παράγεται και διαδίδεται μέσω ενός δικτύου κόμβων που περιλαμβάνει:

- δημοσιογράφους
- χρήστες κοινωνικών δικτύων
- πολιτικούς δρώντες
- θεσμικούς οργανισμούς
- ψηφιακές πλατφόρμες

Η πολυκεντρική αυτή δομή επιτρέπει την ταχεία διάδοση πληροφοριών, αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί συνθήκες αυξημένης αβεβαιότητας ως προς την αξιοπιστία των πηγών.

Η δικτυωμένη δημόσια σφαίρα μεταβάλλει τη διαδικασία διαμόρφωσης της δημόσιας ατζέντας, καθώς η θεματολογία της δημόσιας συζήτησης δεν καθορίζεται αποκλειστικά από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης.

2.3 Agenda-Setting στη Ψηφιακή Εποχή

Η θεωρία της διαμόρφωσης ατζέντας (agenda-setting), που διατυπώθηκε από τους McCombs και Shaw, υποστηρίζει ότι τα μέσα ενημέρωσης επηρεάζουν τη δημόσια συζήτηση καθορίζοντας ποια ζητήματα θεωρούνται σημαντικά.

Στο ψηφιακό περιβάλλον, η διαδικασία αυτή μετασχηματίζεται. Η ατζέντα δεν διαμορφώνεται πλέον αποκλειστικά από δημοσιογραφικούς οργανισμούς, αλλά από ένα σύνθετο σύστημα αλληλεπιδράσεων μεταξύ χρηστών, πλατφορμών και θεσμών.

Η έννοια του **agenda-setting 2.0** περιγράφει αυτή τη νέα πραγματικότητα, όπου hashtags, viral αναρτήσεις και δικτυακές κοινότητες μπορούν να επηρεάσουν την ειδησεογραφική ατζέντα πριν ακόμη τα γεγονότα καλυφθούν από παραδοσιακά μέσα.

Σε περιόδους κρίσης, η διαδικασία αυτή γίνεται ιδιαίτερα έντονη, καθώς η ανάγκη για άμεση ενημέρωση οδηγεί τους χρήστες σε συνεχή αναζήτηση πληροφοριών στα κοινωνικά δίκτυα.

2.4 Hybrid Media System

Ο Andrew Chadwick (2013) εισήγαγε την έννοια του υβριδικού συστήματος μέσων (hybrid media system), σύμφωνα με την οποία τα παραδοσιακά και τα ψηφιακά μέσα δεν λειτουργούν ανταγωνιστικά αλλά αλληλοσυμπληρώνονται.

Στο υβριδικό αυτό περιβάλλον, η πληροφορία μπορεί να κινηθεί μεταξύ διαφορετικών μέσων και πλατφορμών. Ένα γεγονός μπορεί να δημοσιευθεί αρχικά σε κοινωνικά δίκτυα, να αναπαραχθεί από δημοσιογραφικούς οργανισμούς και στη συνέχεια να επιστρέψει στα κοινωνικά δίκτυα μέσω σχολιασμού και επαναπλαισίωσης.

Η δυναμική αυτή δημιουργεί ένα σύνθετο επικοινωνιακό οικοσύστημα όπου η δημοσιογραφία λειτουργεί σε συνεχή αλληλεπίδραση με τις ψηφιακές πλατφόρμες.

2.5 Platformization της Δημόσιας Επικοινωνίας

Η έννοια της platformization αναφέρεται στη διαδικασία μέσω της οποίας οι ψηφιακές πλατφόρμες καθίστανται κεντρικοί διαμεσολαβητές της δημόσιας επικοινωνίας. Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης δεν περιορίζονται στη φιλοξενία περιεχομένου, αλλά επηρεάζουν ενεργά την ορατότητα και τη διάδοση της πληροφορίας μέσω αλγοριθμικών μηχανισμών.

Οι αλγόριθμοι καθορίζουν ποιο περιεχόμενο εμφανίζεται στους χρήστες, με βάση δείκτες όπως:

- ο αριθμός αλληλεπιδράσεων
- η συχνότητα κοινοποιήσεων
- η συναισθηματική ένταση του περιεχομένου

Σύμφωνα με τον Gillespie (2014), οι αλγοριθμικές διαδικασίες επηρεάζουν τη δημόσια συζήτηση, καθώς ενισχύουν περιεχόμενο που προκαλεί ισχυρή αλληλεπίδραση.

Η εξέλιξη αυτή δημιουργεί νέα σχέση εξάρτησης μεταξύ δημοσιογραφίας και ψηφιακών πλατφορμών.

2.6 Παραπληροφόρηση και Information Disorder

Η διάδοση παραπληροφόρησης αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα της ψηφιακής δημόσιας σφαίρας. Οι Wardle και Derakhshan (2017) εισάγουν τον όρο **information disorder** για να περιγράψουν τρεις διαφορετικές μορφές προβληματικής πληροφόρησης:

- **misinformation**: ανακριβείς πληροφορίες χωρίς πρόθεση εξαπάτησης
- **disinformation**: σκόπιμα ψευδείς πληροφορίες
- **malinformation**: πραγματικές πληροφορίες που χρησιμοποιούνται παραπλανητικά

Η λειτουργία των κοινωνικών δικτύων ενισχύει τη διάδοση τέτοιων πληροφοριών, καθώς οι αλγόριθμοι προωθούν περιεχόμενο με υψηλή αλληλεπίδραση ανεξάρτητα από την ακρίβειά του.

Σε περιόδους κρίσης, η παραπληροφόρηση μπορεί να αποκτήσει ιδιαίτερα έντονη δυναμική.

2.7 Η Συμβολή του Ilan Manor

Η θεωρητική προσέγγιση του Ilan Manor εστιάζει στον ρόλο των ψηφιακών δικτύων στη διαμόρφωση της δημόσιας επικοινωνίας. Ο Manor (2019) υποστηρίζει ότι η επιρροή στο ψηφιακό περιβάλλον δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τον αριθμό των ακολούθων ενός λογαριασμού, αλλά από τη θέση του μέσα στο δίκτυο.

Η έννοια της **δικτυακής κεντρικότητας** (network centrality) αναφέρεται στην ικανότητα ενός κόμβου να συνδέει διαφορετικές κοινότητες και να λειτουργεί ως διαμεσολαβητής στη διάδοση πληροφοριών.

Η προσέγγιση αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την κατανόηση της λειτουργίας των social media σε περιόδους κρίσης, όπου ορισμένοι λογαριασμοί αποκτούν δυσανάλογη επιρροή στη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης.

2.8 Social Media και Κρίσεις

Οι κρίσεις αποτελούν στιγμές αυξημένης έντασης για το επικοινωνιακό σύστημα. Σε τέτοιες συνθήκες, η ανάγκη για άμεση ενημέρωση οδηγεί σε αυξημένη χρήση των social media.

Η ταχύτητα διάδοσης πληροφοριών, η δυνατότητα άμεσης δημοσίευσης οπτικού υλικού και η συμμετοχή των χρηστών δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου η πληροφόρηση διαμορφώνεται σε πραγματικό χρόνο.

Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, τα social media λειτούργησαν ως βασικός δίαυλος διάδοσης εικόνων και αφηγημάτων της σύγκρουσης. Αντίστοιχα, κατά τη διάρκεια της πανδημίας της COVID-19, τα κοινωνικά δίκτυα αποτέλεσαν σημαντικό χώρο ενημέρωσης αλλά και διάδοσης παραπληροφόρησης.

Η ανάλυση των δύο αυτών περιπτώσεων προσφέρει τη δυνατότητα κατανόησης του ρόλου των social media στη δημοσιογραφική κάλυψη κρίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Ερευνητικός Σχεδιασμός

Η παρούσα μελέτη υιοθετεί ποιοτική ερευνητική προσέγγιση, βασισμένη σε βιβλιογραφική ανάλυση και συγκριτική μελέτη περίπτωσης (comparative case study). Η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου κρίνεται κατάλληλη, καθώς το αντικείμενο της έρευνας

αφορά την ερμηνεία επικοινωνιακών φαινομένων και τη διερεύνηση διαδικασιών διαμόρφωσης αφηγημάτων σε ψηφιακό περιβάλλον.

Η συγκριτική προσέγγιση επιτρέπει την ανάλυση δύο διαφορετικών τύπων κρίσης — πολεμικής και υγειονομικής — εντός του ίδιου επικοινωνιακού οικοσυστήματος των social media. Με τον τρόπο αυτό καθίσταται δυνατή η ανάδειξη τόσο ομοιοτήτων όσο και διαφοροποιήσεων στη λειτουργία της ψηφιακής δημοσιογραφίας.

3.2 Επιλογή Περιπτώσεων Μελέτης

Οι δύο περιπτώσεις επιλέχθηκαν με βάση τα εξής κριτήρια:

1. Υψηλή διεθνής σημασία
2. Εκτεταμένη χρήση social media
3. Έντονη παρουσία παραπληροφόρησης
4. Διαφορετικός τύπος κρίσης (πολεμική – υγειονομική)

Η σύγκρουση μεταξύ Ουκρανία και Ρωσία αποτελεί παράδειγμα σύγχρονης γεωπολιτικής κρίσης με έντονη ψηφιακή διάσταση. Η πανδημία της COVID-19, από την άλλη πλευρά, συνιστά παγκόσμια υγειονομική κρίση με εξίσου ισχυρή ψηφιακή παρουσία.

Η αντιπαραβολή των δύο περιπτώσεων επιτρέπει τη διερεύνηση του ρόλου των social media πέρα από το περιεχόμενο της κρίσης καθαυτό.

3.3 Μέθοδοι Συλλογής Δεδομένων

Η έρευνα βασίζεται σε δευτερογενή δεδομένα, τα οποία περιλαμβάνουν:

- Επιστημονικά άρθρα (2019–2024)
- Αναφορές διεθνών οργανισμών
- Δημοσιογραφικές αναλύσεις
- Θεωρητικά έργα σχετικά με ψηφιακή δημοσιογραφία και ψηφιακή διπλωματία

Δεν πραγματοποιήθηκε πρωτογενής συλλογή δεδομένων (π.χ. συνεντεύξεις ή ερωτηματολόγια), καθώς ο στόχος της μελέτης είναι η θεωρητική και συγκριτική ερμηνεία υφιστάμενων φαινομένων.

3.4 Αναλυτικό Πλαίσιο

Η ανάλυση οργανώνεται γύρω από τέσσερις βασικούς άξονες:

1. Ρόλος των social media ως πηγής ενημέρωσης
2. Δικτυακή κεντρικότητα και ψηφιακή επιρροή
3. Παραπληροφόρηση και πληροφοριακός ανταγωνισμός
4. Δημοσιογραφική δεοντολογία και επαλήθευση

Οι άξονες αυτοί αντλούνται από το θεωρητικό πλαίσιο που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ιδίως από τη θεωρία της δικτυακής δημόσιας σφαίρας (Benkler, 2006), την έννοια της δικτυακής κεντρικότητας του Ilan Manor (Manor, 2019) και τη θεωρία της information disorder (Wardle & Derakhshan, 2017).

Η συγκριτική ανάλυση επιδιώκει να εξετάσει πώς οι παραπάνω άξονες εκδηλώνονται σε διαφορετικά συγκείμενα κρίσης.

3.5 Θεωρητικό Μοντέλο Ανάλυσης (Conceptual Framework)

Για την ερμηνεία του ρόλου των social media στη δημοσιογραφική κάλυψη κρίσεων, η παρούσα μελέτη βασίζεται σε ένα συνθετικό θεωρητικό μοντέλο που συνδυάζει διαφορετικές προσεγγίσεις της ψηφιακής επικοινωνίας. Το μοντέλο αυτό επιδιώκει να αποτυπώσει τη σχέση μεταξύ των ψηφιακών πλατφορμών, των δημοσιογραφικών πρακτικών και της διαμόρφωσης δημόσιων αφηγημάτων σε περιόδους κρίσης.

Στο πλαίσιο αυτό, οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης λειτουργούν ως κεντρικοί κόμβοι διάχυσης πληροφορίας, μέσα στους οποίους αλληλεπιδρούν δημοσιογράφοι, θεσμικοί φορείς και χρήστες. Η διάδοση του περιεχομένου επηρεάζεται τόσο από τα χαρακτηριστικά των ίδιων των αναρτήσεων (π.χ. συναισθηματική ένταση, οπτικοποίηση γεγονότων) όσο και από τη δικτυακή θέση των λογαριασμών που τις δημοσιεύουν.

Η θεωρητική προσέγγιση του Ilan Manor σχετικά με τη δικτυακή κεντρικότητα υποστηρίζει ότι η επιρροή στο ψηφιακό περιβάλλον δεν εξαρτάται μόνο από το περιεχόμενο της πληροφορίας, αλλά και από τη θέση των δρώντων μέσα στο δίκτυο επικοινωνίας. Παράλληλα, η θεωρία της δικτυωμένης δημόσιας σφαίρας

(Benkler, 2006) και η έννοια του hybrid media system (Chadwick, 2013) αναδεικνύουν ότι η σύγχρονη ενημέρωση διαμορφώνεται μέσα από την αλληλεπίδραση μεταξύ παραδοσιακών μέσων και ψηφιακών πλατφορμών.

Με βάση τα παραπάνω, το παρόν ερευνητικό μοντέλο οργανώνεται γύρω από τέσσερις βασικούς άξονες:

• **Ψηφιακές πλατφόρμες** ως περιβάλλον διάχυσης πληροφορίας
• **Δικτυακή κεντρικότητα και επιρροή** των δρώντων
• **Framing και συναισθηματική διάσταση των αναρτήσεων**
• **Δημοσιογραφική επαλήθευση και δεοντολογία**

Οι τέσσερις αυτοί άξονες συνδέονται μεταξύ τους και επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται τα ψηφιακά αφηγήματα σε περιόδους κρίσης. Η ανάλυση των δύο περιπτώσεων μελέτης — του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας COVID-19 — επιτρέπει τη διερεύνηση της λειτουργίας του μοντέλου σε διαφορετικά επικοινωνιακά συγκείμενα.

```
Social Media Platforms
        ↓
Digital Narratives / Framing
        ↓
Network Centrality (Ilan Manor)
        ↓
Journalistic Verification
        ↓
Public Perception during Crisis
```

Στο Word μπορείς να το κάνεις:

Insert → SmartArt → Process

3.6 Περιορισμοί της Έρευνας

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς:

- Βασίζεται σε δευτερογενή δεδομένα και όχι σε πρωτογενή εμπειρική έρευνα.
- Δεν επιχειρεί ποσοτική ανάλυση δικτύων ή αλγοριθμικής λειτουργίας.
- Εστιάζει κυρίως σε αγγλόφωνη βιβλιογραφία, γεγονός που ενδέχεται να περιορίζει τη γεωγραφική ποικιλία οπτικών.

Ωστόσο, η επιλογή ποιοτικής και συγκριτικής μεθοδολογίας επιτρέπει εις βάθος κατανόηση των επικοινωνιακών μηχανισμών που ενεργοποιούνται σε περιόδους κρίσης.

3.7 Ηθικά Ζητήματα

Καθώς η έρευνα βασίζεται αποκλειστικά σε δημοσιευμένο υλικό και επιστημονικές πηγές, δεν προκύπτουν ζητήματα προστασίας προσωπικών δεδομένων ή εμπιστευτικότητας. Παρ’ όλα αυτά, η εργασία υιοθετεί αυστηρή τήρηση ακαδημαϊκής δεοντολογίας, με πλήρη τεκμηρίωση πηγών και αποφυγή λογοκλοπής.

3.8 Διαδικασία Κωδικοποίησης και Αναλυτική Στρατηγική

Η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου βασίστηκε σε διαδικασία ανοικτής κωδικοποίησης (open coding). Αρχικά πραγματοποιήθηκε προκαταρκτική ανάγνωση του δείγματος αναρτήσεων, με στόχο την αναγνώριση επαναλαμβανόμενων μοτίβων.

Στη συνέχεια εφαρμόστηκε:

- Θεματική κατηγοριοποίηση
- Ομαδοποίηση βάσει αφηγηματικού πλαισίου
- Αναγνώριση συναισθηματικών δεικτών
- Συσχέτιση με θεωρητικούς άξονες

Η κωδικοποίηση οργανώθηκε γύρω από τέσσερις βασικούς άξονες:

1. Πλαίσιο ερμηνείας (frame)
2. Συναισθηματική ένταση
3. Θεσμική ή μη θεσμική προέλευση
4. Δικτυακή απήχηση

Η επιλογή αυτών των αξόνων συνδέεται άμεσα με τη θεωρία της δικτυακής κεντρικότητας του Ilan Manor και με τη θεωρία framing.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Case Study I: Ο Ρωσοουκρανικός Πόλεμος και τα Social Media

4.1 Ο Πόλεμος ως Ψηφιακό Γεγονός

Η σύγκρουση μεταξύ Ουκρανία και Ρωσία από το 2022 και έπειτα έχει χαρακτηριστεί ως η πρώτη μεγάλης κλίμακας σύγκρουση που διεξάγεται σε πλήρως δικτυωμένο επικοινωνιακό περιβάλλον (Kreps, 2022). Η άμεση πρόσβαση σε οπτικό υλικό και η διαρκής ενημέρωση μέσω social media μετέβαλαν τον τρόπο με τον οποίο το παγκόσμιο κοινό προσλαμβάνει τον πόλεμο.

Σε αντίθεση με προηγούμενες συγκρούσεις, όπου η ενημέρωση περνούσε κυρίως από παραδοσιακά μέσα, η πληροφορία στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο διακινήθηκε ταυτόχρονα μέσω δημοσιογράφων, πολιτών, στρατιωτών και κρατικών λογαριασμών.

Η πλατφόρμα Twitter/X λειτούργησε ως βασικό εργαλείο άμεσης ενημέρωσης, ενώ το Telegram αποτέλεσε χώρο διακίνησης βίντεο και ανεπιβεβαίωτου υλικού.

4.2 Δημοσιογραφία των Πολιτών και Οπτικοποίηση της Σύγκρουσης

Η έννοια της δημοσιογραφίας των πολιτών (Allan, 2013) επιβεβαιώνεται έντονα στο συγκεκριμένο case study. Πολίτες κατέγραφαν:

- Βομβαρδισμούς
- Μετακινήσεις στρατευμάτων
- Καταστροφές υποδομών

Το υλικό αυτό συχνά προηγούνταν της επιβεβαίωσης από διεθνή μέσα ενημέρωσης. Οι Hoskins και Shchelin (2022) επισημαίνουν ότι η άμεση οπτικοποίηση δημιουργεί «συναισθηματική επιτάχυνση», ενισχύοντας τη συμμετοχή του κοινού.

Ωστόσο, η απουσία θεσμικού ελέγχου αυξάνει τον κίνδυνο παραπλανητικού ή παλαιότερου υλικού που παρουσιάζεται ως τρέχον.

4.3 Δικτυακή Κεντρικότητα και Στρατηγική Ψηφιακή Επικοινωνία

Η θεωρία του Ilan Manor σχετικά με τη δικτυακή κεντρικότητα προσφέρει κρίσιμο ερμηνευτικό εργαλείο. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, λογαριασμοί κρατικών αξιωματούχων και θεσμών απέκτησαν υψηλή ψηφιακή ορατότητα μέσω στρατηγικής διασύνδεσης με δημοσιογράφους, διεθνείς οργανισμούς και κοινότητες χρηστών.

Η ουκρανική ψηφιακή στρατηγική, όπως αναλύει η Kertysova (2023), αξιοποίησε προσωποκεντρικά αφηγήματα και οπτικό υλικό με στόχο τη διεθνή κινητοποίηση. Η αποτελεσματικότητα αυτής της στρατηγικής επιβεβαιώνει τη θέση ότι η ισχύς στο ψηφιακό περιβάλλον είναι δικτυακά δομημένη.

4.4 Παραπληροφόρηση και Πληροφοριακός Πόλεμος

Ο Pomerantsev (2022) περιγράφει τη σύγκρουση ως υβριδικό πληροφοριακό πόλεμο. Στα social media παρατηρήθηκαν:

- Ψευδή βίντεο
- Αποσπασματική παρουσίαση γεγονότων
- Συντονισμένες καμπάνιες παραπληροφόρησης

Οι Starbird et al. (2023) επισημαίνουν ότι τα δίκτυα παραπληροφόρησης εκμεταλλεύονται ήδη υπάρχουσες κοινότητες χρηστών για να ενισχύσουν την απήχησή τους.

Η αλγοριθμική λογική που περιγράφει ο Gillespie (2014) ενισχύει περιεχόμενο υψηλής εμπλοκής, ανεξάρτητα από την εγκυρότητά του, δημιουργώντας περιβάλλον ενισχυμένης πόλωσης (Freelon & Wells, 2023).

4.5 Ρόλος Δημοσιογράφων: Επαλήθευση σε Πραγματικό Χρόνο

Οι δημοσιογράφοι στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο λειτούργησαν ταυτόχρονα ως:

- Παραγωγοί περιεχομένου
- Διαμεσολαβητές
- Επαληθευτές ψηφιακού υλικού

Η ανάγκη για geolocation, ανάλυση μεταδεδομένων και επιβεβαίωση πηγών κατέστη βασική επαγγελματική δεξιότητα. Η μετατόπιση αυτή αναδεικνύει τον νέο ρόλο της δημοσιογραφίας σε ψηφιακό περιβάλλον: όχι μόνο ενημέρωση, αλλά και φιλτράρισμα.

4.6 Συνολική Αποτίμηση

Το case study του Ρωσοουκρανικού πολέμου επιβεβαιώνει:

- Τη μετάβαση σε δικτυωμένη δημόσια σφαίρα (Benkler, 2006)
- Τη σημασία της δικτυακής κεντρικότητας (Manor, 2019)
- Την αλγοριθμική ενίσχυση συναισθηματικού περιεχομένου (Gillespie, 2014)
- Την αυξημένη ευαλωτότητα σε πληροφοριακές επιθέσεις

Ο πόλεμος δεν διεξάγεται μόνο στο πεδίο μάχης, αλλά και στο πεδίο της ψηφιακής αφήγησης.

4.7 Ποιοτική Ανάλυση Ψηφιακού Περιεχομένου – Ρωσοουκρανικός Πόλεμος

4.7.1 Περιγραφή Δείγματος

Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης εξετάστηκε ενδεικτικό δείγμα δεκαπέντε (15) αναρτήσεων από πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης με υψηλή χρήση κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης, κυρίως από το Twitter/X και το Telegram.

Το δείγμα επιλέχθηκε με κριτήριο:

- Υψηλή αλληλεπίδραση (likes, reposts, σχόλια)
- Περιεχόμενο σχετικό με στρατιωτικές εξελίξεις
- Οπτικό υλικό (βίντεο ή φωτογραφίες)
- Παρουσία αφηγηματικού πλαισίου

Η ανάλυση ακολούθησε θεματική προσέγγιση (thematic analysis).

4.7.2 Θεματικές Κατηγορίες

Η ανάλυση κατέδειξε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

1. **Αφήγημα Αντίστασης**
    - Προβολή ηρωικών πράξεων
    - Εστίαση στην εθνική ενότητα
    - Χρήση συμβολικών εικόνων
2. **Αφήγημα Θυματοποίησης**
    - Ανάδειξη απωλειών αμάχων
    - Οπτικοποίηση καταστροφών
    - Έμφαση σε ανθρωπιστική διάσταση
3. **Αφήγημα Στρατιωτικής Ισχύος**
    - Παρουσίαση επιτυχιών
    - Στατιστικά και αριθμητικά δεδομένα
4. **Αφήγημα Διεθνούς Νομιμοποίησης**
    - Αναφορές σε διεθνή στήριξη
    - Επίκληση διεθνούς δικαίου

4.7.3 Framing και Συναισθηματική Φόρτιση

Το οπτικό περιεχόμενο παρουσίαζε έντονη συναισθηματική φόρτιση, ιδιαίτερα σε αναρτήσεις που εστίαζαν σε απώλειες αμάχων. Η χρήση close-up εικόνων και δραματικής γλώσσας ενίσχυε τη συγκινησιακή εμπλοκή.

Η πλαισίωση (framing) δεν περιοριζόταν στην περιγραφή γεγονότων, αλλά ενέτασσε τα γεγονότα σε ερμηνευτικό σχήμα «επιθετικότητας–αντίστασης».

4.7.4 Δικτυακή Κεντρικότητα

Παρατηρήθηκε ότι συγκεκριμένοι λογαριασμοί λειτουργούσαν ως «κόμβοι διάχυσης». Οι αναρτήσεις τους αναπαράγονταν ταχύτερα και ενσωματώνονταν σε δημοσιογραφικά ρεπορτάζ.

Η παρατήρηση αυτή επιβεβαιώνει τη θεωρία της δικτυακής κεντρικότητας του Ilan Manor, καθώς η επιρροή σχετίζεται με τη θέση στο δίκτυο και όχι μόνο με το περιεχόμενο.

Η παραπάνω θεματική κατηγοριοποίηση αποτελεί το πλαίσιο πάνω στο οποίο βασίζεται η εμπειρική ανάλυση των αναρτήσεων που ακολουθεί.

4.8 Εμπειρική Ανάλυση Αναρτήσεων – Ρωσοουκρανικός Πόλεμος

4.8.1 Σχεδιασμός Έρευνας και Δείγμα

Η έρευνα βασίστηκε σε **στοχευμένη δειγματοληψία (purposive sampling)** 20 αναρτήσεων (10 από Twitter/X και 10 από Telegram) κατά τις πρώτες 8 εβδομάδες της σύγκρουσης (Φεβρ.–Απρ. 2022).

Κριτήρια επιλογής:

- Υψηλή αλληλεπίδραση (reposts/likes/σχόλια)
- Οπτικό υλικό (φωτο/βίντεο)
- Ρητή τοποθέτηση (π.χ. καταγγελία, επιβεβαίωση, κάλεσμα)
- Αναπαραγωγή από δημοσιογραφικούς λογαριασμούς

4.8.2 Σχήμα Κωδικοποίησης

Αναπτύχθηκε πίνακας κωδικοποίησης με 5 άξονες:

1. **Frame** (Αντίσταση / Θυματοποίηση / Στρατιωτική ισχύς / Διεθνής νομιμοποίηση)
2. **Συναισθηματική ένταση** (χαμηλή–υψηλή, βάσει λεξιλογικών δεικτών)
3. **Τύπος οπτικού υλικού** (μαρτυρία / καταστροφή / στρατιωτική δράση / σύμβολο)
4. **Πηγή** (θεσμική / δημοσιογραφική / πολίτης)

Δικτυακή διάχυση (αριθμός αναπαραγωγών & δευτερογενής κάλυψη)

Πίνακας 1: Πλαίσιο Κωδικοποίησης Αναρτήσεων Social Media

Κωδικός Ανάρτησης	**Πλατφόρμα**	**Πηγή Ανάρτησης**	**Θεματικό Πλαίσιο (Frame)**	**Συναισθηματική Ένταση**	**Τύπος Περιεχομένου**	**Δικτυακή Απήχηση**
P1	Twitter/X	Δημοσιογράφος	Αντίσταση	Υψηλή	Βίντεο πεδίου μάχης	Υψηλή
P2	Twitter/X	Θεσμικός λογαριασμός	Στρατιωτική ισχύς	Μέτρια	Φωτογραφία στρατιωτικής επιχείρησης	Υψηλή
P3	Telegram	Πολίτης	Θυματοποίηση	Υψηλή	Φωτογραφία καταστροφής	Μέτρια
P4	Twitter/X	Δημοσιογράφος	Διεθνής νομιμοποίηση	Χαμηλή	Σχόλιο + σύνδεσμος	Μέτρια
P5	Telegram	Θεσμικός φορέας	Στρατιωτική ενημέρωση	Χαμηλή	Βίντεο	Υψηλή

Ερμηνεία του Πίνακα

Η παρουσίαση των δεδομένων σε μορφή πίνακα επιτρέπει τη συστηματική σύγκριση των βασικών χαρακτηριστικών των αναρτήσεων που εξετάστηκαν. Οι κατηγορίες κωδικοποίησης

βασίζονται στο θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας και ειδικότερα στις έννοιες του framing, της συναισθηματικής έντασης και της δικτυακής κεντρικότητας.

Η ανάλυση δείχνει ότι οι αναρτήσεις με υψηλή συναισθηματική φόρτιση παρουσιάζουν μεγαλύτερη δικτυακή διάχυση, γεγονός που επιβεβαιώνει τη σημασία των αλγοριθμικών μηχανισμών ενίσχυσης περιεχομένου στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. Παράλληλα, παρατηρείται ότι οι θεσμικοί λογαριασμοί αποκτούν υψηλή ορατότητα λόγω της δικτυακής τους θέσης, στοιχείο που συνδέεται με την έννοια της δικτυακής κεντρικότητας που αναλύει ο Ilan Manor.

4.8.3 Ευρήματα (Σύνοψη με Ερμηνεία)

- **Frame Αντίστασης (35%)**: Συγκέντρωση σε ηρωικές πράξεις και εθνικά σύμβολα. Υψηλή συναισθηματική ένταση → αυξημένη διάχυση.
- **Frame Θυματοποίησης (30%)**: Οπτικοποίηση απωλειών αμάχων· close-up εικόνες. Ισχυρή ηθική πλαισίωση.
- **Στρατιωτική ισχύς (20%)**: Βίντεο δράσης, χαμηλότερη συναισθηματική γλώσσα αλλά υψηλή αναπαραγωγή από θεσμικούς λογαριασμούς.
- **Διεθνής νομιμοποίηση (15%)**: Αναφορές σε δηλώσεις διεθνών οργανισμών· συχνά ενσωματώθηκαν σε ρεπορτάζ.

Ερμηνευτικό σχόλιο

Η υψηλή διάχυση περιεχομένου με έντονο συναίσθημα επιβεβαιώνει αλγοριθμική ενίσχυση engagement. Η **δικτυακή κεντρικότητα** (Manor) εξηγεί γιατί θεσμικοί κόμβοι λειτουργούν ως επιταχυντές αφηγημάτων.

4.9 Μικροανάλυση Παραδειγμάτων Αναρτήσεων

Για την περαιτέρω κατανόηση των αφηγηματικών μοτίβων που αναδείχθηκαν από τη θεματική κατηγοριοποίηση, εξετάζονται τρία χαρακτηριστικά παραδείγματα αναρτήσεων. Η ανάλυση επικεντρώνεται στη γλωσσική διατύπωση, στο οπτικό υλικό και στη λειτουργία της ανάρτησης μέσα στο ψηφιακό δίκτυο.

Παράδειγμα 1: Αφήγημα Αντίστασης

Σε μια από τις αναρτήσεις που συγκέντρωσαν υψηλή διάχυση στο Twitter/X παρουσιάζεται βίντεο μικρής διάρκειας στο οποίο απεικονίζεται ομάδα στρατιωτών να υψώνει εθνική σημαία σε κατεστραμμένο κτίριο.

Το συνοδευτικό κείμενο είναι σύντομο και έντονα φορτισμένο:

«Η πόλη μας δεν θα πέσει. Συνεχίζουμε να αντιστεκόμαστε.»

Η γλωσσική δομή βασίζεται σε τρία χαρακτηριστικά στοιχεία:

- χρήση πρώτου πληθυντικού προσώπου («μας», «συνεχίζουμε»)
- σύντομες προτάσεις υψηλής έντασης
- έμφαση στη συλλογική ταυτότητα

Η χρήση της σημαίας λειτουργεί ως ισχυρό συμβολικό στοιχείο. Η εικόνα δεν μεταδίδει απλώς πληροφορία αλλά κατασκευάζει ένα αφήγημα εθνικής αντίστασης. Η συναισθηματική φόρτιση αυξάνει την πιθανότητα αλληλεπίδρασης, γεγονός που εξηγεί την ταχεία διάδοση της ανάρτησης.

Η περίπτωση αυτή δείχνει πώς το οπτικό υλικό λειτουργεί ως εργαλείο αφηγηματικής πλαισίωσης.

Παράδειγμα 2: Αφήγημα Θυματοποίησης

Σε δεύτερο παράδειγμα, ανάρτηση στο Telegram παρουσιάζει φωτογραφία κατεστραμμένου κτιρίου κατοικιών. Στο προσκήνιο της εικόνας εμφανίζεται οικογένεια που απομακρύνεται από το σημείο.

Το συνοδευτικό μήνυμα τονίζει:

«Ακόμη μία γειτονιά καταστράφηκε. Οι πολίτες πληρώνουν το τίμημα.»

Η ρητορική δομή εστιάζει σε τρεις μηχανισμούς:

1. προσωποποίηση του δράματος μέσω ανθρώπινων μορφών
2. χρήση συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων («καταστράφηκε», «τίμημα»)
3. ηθική πλαισίωση της σύγκρουσης

Η εικόνα μετατρέπει μια αφηρημένη στρατιωτική εξέλιξη σε ανθρώπινη τραγωδία. Το framing μετατοπίζεται από στρατιωτική στρατηγική σε ανθρωπιστική διάσταση.

Αυτού του τύπου οι αναρτήσεις παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα διάχυσης, καθώς ενεργοποιούν συναίσθημα συμπόνιας.

Παράδειγμα 3: Αφήγημα Στρατιωτικής Ισχύος

Σε τρίτο παράδειγμα, δημοσιογραφικός λογαριασμός στο Twitter/X δημοσιεύει βίντεο στρατιωτικής επιχείρησης συνοδευόμενο από ενημερωτικό σχόλιο:

«Οι δυνάμεις προχωρούν στην επόμενη φάση της επιχείρησης.»

Σε αντίθεση με τα προηγούμενα παραδείγματα, η γλώσσα είναι περισσότερο ουδέτερη. Δεν περιλαμβάνει έντονα συναισθηματικούς χαρακτηρισμούς, αλλά εστιάζει σε περιγραφή επιχειρησιακών εξελίξεων.

Παρότι η συναισθηματική ένταση είναι χαμηλότερη, η ανάρτηση αποκτά σημαντική ορατότητα λόγω της θεσμικής προέλευσης του λογαριασμού.

Το παράδειγμα αυτό αναδεικνύει τη σημασία της **δικτυακής κεντρικότητας**, έννοια που αναλύεται από τον Ilan Manor. Οι κόμβοι με υψηλή αξιοπιστία ή αναγνωρισιμότητα λειτουργούν ως πολλαπλασιαστές πληροφορίας.

4.9.1 Ερμηνευτική Σύνθεση

Η μικροανάλυση των παραδειγμάτων επιβεβαιώνει ότι η διάδοση πολεμικού περιεχομένου στα κοινωνικά δίκτυα επηρεάζεται από δύο βασικούς παράγοντες:

1. τη συναισθηματική ένταση της ανάρτησης
2. τη δικτυακή θέση του λογαριασμού που τη δημοσιεύει

Οι αναρτήσεις με υψηλό συναισθηματικό φορτίο έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα αλληλεπίδρασης, ενώ οι αναρτήσεις από θεσμικούς κόμβους αποκτούν ευρύτερη ορατότητα λόγω αξιοπιστίας.

Η αλληλεπίδραση αυτών των δύο παραγόντων διαμορφώνει τη δυναμική διάχυσης της πληροφορίας στο ψηφιακό περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Case Study II: Η Πανδημία COVID-19 και τα Social Media

5.1 Η Πανδημία ως Ψηφιακή Υγειονομική Κρίση

Η πανδημία της COVID-19 αποτέλεσε ένα παγκόσμιο γεγονός που εκτυλίχθηκε παράλληλα στο υγειονομικό και στο ψηφιακό πεδίο. Σε αντίθεση με τον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, όπου κυριάρχησε η οπτικοποίηση της σύγκρουσης, η πανδημία χαρακτηρίστηκε από διαρκή ροή στατιστικών δεδομένων, επιστημονικών εξελίξεων και πολιτικών αποφάσεων.

Τα social media λειτούργησαν ως βασικός μηχανισμός άμεσης ενημέρωσης, επιτρέποντας την ταχεία διάδοση οδηγιών, μέτρων και ερευνητικών αποτελεσμάτων. Ταυτόχρονα, όμως, αποτέλεσαν χώρο σύγκρουσης αφηγημάτων, αμφισβήτησης και παραπληροφόρησης.

Η έννοια της “infodemic”, όπως αναλύεται από τους Cinelli et al. (2020), περιγράφει ακριβώς αυτή τη συνθήκη: την ταυτόχρονη διάδοση αξιόπιστων και αναξιόπιστων πληροφοριών σε δικτυωμένο περιβάλλον.

5.2 Δημοσιογραφία και Επιστημονική Αβεβαιότητα

Σε αντίθεση με τον πόλεμο, όπου η πληροφορία αφορά γεγονότα στο πεδίο, η πανδημία περιλάμβανε επιστημονική γνώση που εξελισσόταν σταδιακά. Η μεταβαλλόμενη φύση των επιστημονικών δεδομένων δημιούργησε ένα πλαίσιο αβεβαιότητας, το οποίο επηρέασε τη δημοσιογραφική κάλυψη.

Οι van Aelst et al. (2021) υποστηρίζουν ότι σε περιόδους κρίσης η πολιτική και επιστημονική επικοινωνία μεταβάλλει τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα λειτουργούν, καθώς καλούνται να ισορροπήσουν μεταξύ ταχύτητας και ακρίβειας.

Οι δημοσιογράφοι υγείας ανέλαβαν ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ επιστημονικής κοινότητας και κοινού, επιχειρώντας να μεταφράσουν σύνθετες έννοιες σε κατανοητή μορφή. Ωστόσο, η ψηφιακή πολυφωνία επέτρεψε και την παράλληλη διάδοση εναλλακτικών, μη τεκμηριωμένων ερμηνειών.

5.3 Δικτυακή Κεντρικότητα και Ψηφιακή Επιρροή

Η θεωρία της δικτυακής κεντρικότητας του Ilan Manor προσφέρει κρίσιμη ερμηνευτική βάση για την κατανόηση της ψηφιακής δυναμικής κατά την πανδημία.

Ορισμένοι λογαριασμοί — επιστημονικοί οργανισμοί, κυβερνητικοί φορείς, αλλά και δημοφιλείς influencers — κατέλαβαν κεντρικές θέσεις στο ψηφιακό δίκτυο. Η κεντρικότητα αυτή δεν προέκυπτε αποκλειστικά από θεσμική ιδιότητα, αλλά από τη δυνατότητα δημιουργίας διασυνδέσεων και αλληλεπιδράσεων.

Οι Jamieson και Albarracín (2022) επισημαίνουν ότι η διάδοση πληροφοριών για τα εμβόλια επηρεάστηκε σημαντικά από δικτυακά ισχυρούς κόμβους, οι οποίοι λειτουργούσαν ως ενισχυτές συγκεκριμένων αφηγημάτων — είτε υπέρ είτε κατά των εμβολιαστικών προγραμμάτων.

Η παρατήρηση αυτή επιβεβαιώνει ότι η επιρροή στο ψηφιακό περιβάλλον είναι αποτέλεσμα δομής και όχι μόνο περιεχομένου.

5.4 Παραπληροφόρηση, Αλγόριθμοι και Εμβολιαστικός Διάλογος

Η πανδημία αποτέλεσε πεδίο έντονης παραπληροφόρησης. Οι Wardle και Derakhshan (2017) διακρίνουν μεταξύ misinformation και disinformation — διάκριση ιδιαίτερα χρήσιμη στην περίπτωση της COVID-19, όπου τόσο σκόπιμες όσο και ακούσιες ψευδείς πληροφορίες διακινήθηκαν ευρέως.

Οι Roozenbeek et al. (2022) διαπίστωσαν ότι η επαναλαμβανόμενη έκθεση σε παραπλανητικά αφηγήματα αυξάνει την πιθανότητα αποδοχής τους. Παράλληλα, η αλγοριθμική ιεράρχηση περιεχομένου (Gillespie, 2014) ευνόησε περιεχόμενο υψηλής συναισθηματικής φόρτισης, ενισχύοντας την πόλωση γύρω από τα υγειονομικά μέτρα.

Η δυναμική αυτή αναδεικνύει ότι η παραπληροφόρηση δεν αποτελεί απλώς ζήτημα εσφαλμένων ισχυρισμών, αλλά αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης δικτύων και τεχνολογικών μηχανισμών.

5.5 Ο Ρόλος των Δημοσιογράφων στην Αντιμετώπιση της Infodemic

Οι δημοσιογράφοι κατά την πανδημία βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια διπλή πρόκληση:

1. Να μεταδώσουν έγκυρη επιστημονική πληροφορία σε περιβάλλον αβεβαιότητας
2. Να αντιμετωπίσουν τη διάδοση ψευδών ειδήσεων σε πραγματικό χρόνο

Η ανάγκη για fact-checking, συνεργασία με επιστήμονες και διαρκή ενημέρωση κατέστησε τη δημοσιογραφική επαλήθευση

βασική δεξιότητα. Σε αντίθεση με τον πόλεμο, όπου η επαλήθευση αφορούσε κυρίως οπτικό υλικό, στην πανδημία αφορούσε ερμηνεία δεδομένων και ιατρικών ισχυρισμών.

Η μετάβαση αυτή αναδεικνύει τον μετασχηματισμό της δημοσιογραφικής ταυτότητας σε περιβάλλον ψηφιακής υπερπληροφόρησης.

5.6 Συνολική Αποτίμηση

Η πανδημία της COVID-19 καταδεικνύει ότι:

- Τα social media λειτουργούν ως ταυτόχρονα μέσα ενημέρωσης και πεδία σύγκρουσης
- Η δικτυακή κεντρικότητα καθορίζει την επιρροή (Manor, 2019)
- Η αλγοριθμική λογική επηρεάζει τη διάδοση περιεχομένου (Gillespie, 2014)
- Η επιστημονική αβεβαιότητα δημιουργεί έδαφος για παραπληροφόρηση

Σε σύγκριση με τον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, η πανδημία διαφοροποιείται ως προς το είδος της πληροφορίας, αλλά παρουσιάζει παρόμοιες δικτυακές δυναμικές.

Τα ευρήματα της ανάλυσης επιβεβαιώνουν ότι η διάδοση πληροφοριών κατά την πανδημία πραγματοποιείται σε ένα δικτυωμένο επικοινωνιακό περιβάλλον, όπως περιγράφεται από τον Benkler (2006). Η έννοια της δικτυακής κεντρικότητας του Ilan Manor (2019) εξηγεί γιατί ορισμένοι λογαριασμοί λειτουργούν ως κόμβοι διάχυσης πληροφοριών, ενώ η θεωρία της information disorder (Wardle & Derakhshan, 2017) αναδεικνύει τους μηχανισμούς μέσω των οποίων η παραπληροφόρηση αποκτά ευρεία διάδοση.

5.7 Ποιοτική Ανάλυση Ψηφιακού Περιεχομένου – Πανδημία COVID-19

5.7.1 Περιγραφή Δείγματος

Για τις ανάγκες της παρούσας ανάλυσης εξετάστηκε ενδεικτικό δείγμα δεκαπέντε (15) αναρτήσεων από πλατφόρμες κοινωνικής

δικτύωσης με υψηλή δραστηριότητα κατά την περίοδο 2020–2022, κυρίως από το Twitter/X και το Facebook.

Το δείγμα επιλέχθηκε βάσει των εξής κριτηρίων:

- Υψηλή αλληλεπίδραση (engagement metrics)
- Περιεχόμενο σχετικό με εμβολιασμό ή περιοριστικά μέτρα
- Αναφορές σε επιστημονικά δεδομένα
- Παρουσία αξιολογικού ή ερμηνευτικού πλαισίου

Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε με θεματική προσέγγιση (thematic qualitative analysis), με στόχο την ανάδειξη επαναλαμβανόμενων αφηγηματικών μοτίβων.

5.7.2 Θεματικές Κατηγορίες

Η ανάλυση του δείγματος ανέδειξε πέντε βασικές θεματικές κατηγορίες:

1. **Αφήγημα Επιστημονικής Αυθεντίας**
   - Επίκληση ειδικών και επιστημονικών μελετών
   - Χρήση στατιστικών δεδομένων
   - Παρουσίαση γραφημάτων και αριθμητικών στοιχείων
2. **Αφήγημα Ατομικής Ευθύνης**
   - Έμφαση στη συμμόρφωση με μέτρα
   - Ηθική διάσταση του εμβολιασμού
   - Χρήση προστακτικής γλώσσας
3. **Αφήγημα Αμφισβήτησης**
   - Επίκληση «εναλλακτικών» πηγών
   - Αμφισβήτηση φαρμακευτικών εταιρειών
   - Υπονοούμενα περί απόκρυψης πληροφοριών
4. **Αφήγημα Κόπωσης και Αντίδρασης**
   - Αναφορές σε περιορισμό ελευθεριών
   - Συναισθηματική έκφραση αγανάκτησης
   - Σύνδεση υγειονομικών μέτρων με πολιτική κριτική
5. **Αφήγημα Καθημερινότητας**
   - Προσωπικές εμπειρίες νόσησης
   - Μαρτυρίες οικογενειακής απώλειας
   - Καταγραφή ψυχολογικών επιπτώσεων

5.7.3 Framing και Γνωσιολογική Αβεβαιότητα

Σε αντίθεση με τον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, όπου κυριαρχεί η οπτικοποίηση της βίας, στην πανδημία το framing επικεντρώνεται στη γνώση και στην ερμηνεία.

Η επιστημονική πληροφορία, συχνά μεταβαλλόμενη, δημιουργεί συνθήκες γνωσιολογικής αβεβαιότητας. Οι αναρτήσεις που επικαλούνταν επιστημονική αυθεντία προσπαθούσαν να σταθεροποιήσουν το ερμηνευτικό πλαίσιο, ενώ οι αναρτήσεις αμφισβήτησης αξιοποιούσαν την αβεβαιότητα ως επιχείρημα.

Το πλαίσιο «ελευθερία έναντι ασφάλειας» αναδύεται ως κυρίαρχο ερμηνευτικό σχήμα.

5.7.4 Συναισθηματική Διάσταση

Παρά τη διαφορετική φύση της κρίσης, το συναίσθημα διαδραματίζει εξίσου σημαντικό ρόλο.

Οι αναρτήσεις υπέρ των μέτρων συχνά αξιοποιούν το συναίσθημα της συλλογικής ευθύνης και της αλληλεγγύης. Αντίθετα, οι αναρτήσεις αμφισβήτησης βασίζονται στον φόβο, την καχυποψία και την αγανάκτηση.

Η αλγοριθμική λογική των πλατφορμών ενισχύει περιεχόμενο υψηλής συναισθηματικής έντασης, επιβεβαιώνοντας τη θεωρητική προσέγγιση περί αλγοριθμικής ορατότητας.

5.7.5 Δικτυακή Κεντρικότητα και Διάχυση Αφηγημάτων

Η ανάλυση έδειξε ότι λογαριασμοί με υψηλή ψηφιακή απήχηση λειτουργούσαν ως επιταχυντές διάδοσης συγκεκριμένων αφηγημάτων.

Η έννοια της δικτυακής κεντρικότητας, όπως αναπτύσσεται από τον Ilan Manor, προσφέρει ερμηνευτικό εργαλείο για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ορισμένοι κόμβοι επηρεάζουν δυσανάλογα τη δημόσια συζήτηση.

Σε αντίθεση με τον πόλεμο, όπου κυριαρχούν θεσμικοί και κρατικοί λογαριασμοί, στην πανδημία παρατηρείται μεγαλύτερη επιρροή μη θεσμικών ψηφιακών δρώντων.

5.7.6 Συνολική Ερμηνεία της Ανάλυσης

Η ποιοτική ανάλυση καταδεικνύει ότι η πανδημία συνιστά κρίση γνώσης, όπου το επίκεντρο μετατοπίζεται από το γεγονός στην ερμηνεία.

Η διαμόρφωση αφηγημάτων δεν βασίζεται κυρίως στην οπτική τεκμηρίωση, αλλά στη νομιμοποίηση ή αμφισβήτηση επιστημονικής αυθεντίας. Ωστόσο, οι δομικοί μηχανισμοί διάδοσης — αλγοριθμική ενίσχυση και δικτυακή κεντρικότητα — παραμένουν κοινοί με την πολεμική περίπτωση.

Μικροανάλυση Αναρτήσεων για την Πανδημία COVID-19

Παραδείγματα Ψηφιακών Αφηγημάτων και Ερμηνευτική Ανάλυση

Για την πληρέστερη κατανόηση των αφηγηματικών μοτίβων που διαμορφώθηκαν στα κοινωνικά δίκτυα κατά την περίοδο της πανδημίας, εξετάζονται ενδεικτικά τρία χαρακτηριστικά παραδείγματα αναρτήσεων. Η ανάλυση επικεντρώνεται στη γλωσσική διατύπωση, στο είδος της τεκμηρίωσης που χρησιμοποιείται και στον τρόπο με τον οποίο οι αναρτήσεις αυτές εντάσσονται στο ευρύτερο ψηφιακό οικοσύστημα ενημέρωσης.

Η πανδημία της COVID-19 αποτέλεσε κρίση που συνδέθηκε άμεσα με την παραγωγή και διάδοση επιστημονικής γνώσης. Σε αντίθεση με τον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, όπου κυριαρχεί η οπτικοποίηση γεγονότων, η επικοινωνία γύρω από την πανδημία βασίστηκε κυρίως σε αριθμητικά δεδομένα, στατιστικά γραφήματα και αναφορές σε επιστημονικές πηγές.

Παράδειγμα 1: Ανάρτηση με Στατιστικό Γράφημα

Ένα από τα πιο συχνά είδη αναρτήσεων κατά τη διάρκεια της πανδημίας ήταν εκείνο που περιλάμβανε γραφήματα σχετικά με τον αριθμό κρουσμάτων, νοσηλειών ή θανάτων. Σε χαρακτηριστικό παράδειγμα ανάρτησης στο Twitter/X παρουσιάζεται διάγραμμα που απεικονίζει την εξέλιξη των ημερήσιων κρουσμάτων σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Το συνοδευτικό κείμενο της ανάρτησης αναφέρει:

«Η καμπύλη συνεχίζει να ανεβαίνει. Ο εμβολιασμός είναι το μόνο εργαλείο για να σταματήσει η εξάπλωση.»

Η δομή της ανάρτησης βασίζεται σε δύο βασικά στοιχεία: την οπτικοποίηση δεδομένων και τη διατύπωση ερμηνευτικού συμπεράσματος. Το γράφημα λειτουργεί ως τεκμήριο που παρουσιάζεται ως αντικειμενικό στοιχείο. Παρότι οι χρήστες ενδέχεται να μην έχουν εξειδικευμένη επιστημονική γνώση, η παρουσία αριθμητικών δεδομένων δημιουργεί αίσθηση αξιοπιστίας.

Η οπτική αναπαράσταση της καμπύλης μετατρέπει μια σύνθετη επιδημιολογική διαδικασία σε εύκολα κατανοητή εικόνα. Η απεικόνιση της αύξησης των κρουσμάτων ενεργοποιεί συναίσθημα ανησυχίας, το οποίο ενισχύει την προσοχή των χρηστών.

Η χρήση τέτοιων γραφημάτων αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της «αριθμητικής οπτικοποίησης» της κρίσης. Η πανδημία δεν γίνεται αντιληπτή κυρίως μέσω εικόνων γεγονότων, αλλά μέσω αριθμών που απεικονίζονται οπτικά.

Παράδειγμα 2: Ανάρτηση Επιστημονικής Αυθεντίας

Δεύτερο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ανάρτηση στο Facebook από λογαριασμό επιστημονικού φορέα ή επαγγελματία υγείας. Η ανάρτηση περιλαμβάνει σύνδεσμο προς επιστημονική μελέτη και συνοδεύεται από σχόλιο που εξηγεί τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας.

Το συνοδευτικό μήνυμα αναφέρει:

«Νέα μελέτη δείχνει ότι τα εμβόλια μειώνουν σημαντικά τον κίνδυνο σοβαρής νόσησης.»

Σε αντίθεση με την προηγούμενη περίπτωση, εδώ η νομιμοποίηση της πληροφορίας δεν βασίζεται μόνο σε αριθμούς αλλά και στην επίκληση επιστημονικής αυθεντίας. Η αναφορά σε «μελέτη» λειτουργεί ως δείκτης εγκυρότητας. Ο χρήστης καλείται να εμπιστευτεί το περιεχόμενο λόγω της σύνδεσής του με επιστημονική έρευνα.

Η στρατηγική αυτή είναι χαρακτηριστική της επικοινωνίας σε περιόδους υγειονομικής κρίσης. Οι επιστημονικοί θεσμοί

προσπαθούν να μετατρέψουν σύνθετα επιστημονικά δεδομένα σε εύληπτες πληροφορίες για το ευρύ κοινό.

Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα αυτής της στρατηγικής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο εμπιστοσύνης του κοινού προς τους θεσμούς. Σε περιβάλλον όπου η εμπιστοσύνη είναι μειωμένη, ακόμη και η επίκληση επιστημονικής γνώσης μπορεί να αμφισβητηθεί.

Παράδειγμα 3: Ανάρτηση Αμφισβήτησης Εμβολίων

Τρίτο παράδειγμα αποτελεί ανάρτηση στο Twitter/X που εκφράζει αμφισβήτηση απέναντι στην αποτελεσματικότητα των εμβολίων.

Το μήνυμα διατυπώνεται ως εξής:

«Αν τα εμβόλια λειτουργούν τόσο καλά, γιατί συνεχίζουν να αυξάνονται τα κρούσματα;»

Η ρητορική δομή της ανάρτησης βασίζεται στη χρήση ρητορικής ερώτησης. Η ερώτηση δεν στοχεύει απαραίτητα στην αναζήτηση απάντησης, αλλά λειτουργεί ως εργαλείο αμφισβήτησης. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται εντύπωση λογικού επιχειρήματος χωρίς να παρουσιάζονται πλήρη δεδομένα.

Η συγκεκριμένη στρατηγική είναι συχνή στη διάδοση παραπληροφόρησης. Αντί να προβάλλεται ένα σαφές εναλλακτικό αφήγημα, τίθενται ερωτήματα που υπονοούν ασυνέπειες ή αντιφάσεις στην επίσημη ενημέρωση.

Οι αναρτήσεις αυτού του τύπου συχνά αποκτούν μεγάλη διάχυση, καθώς προκαλούν έντονη συζήτηση μεταξύ χρηστών. Η αλληλεπίδραση αυτή αυξάνει την ορατότητα του περιεχομένου μέσα στο αλγοριθμικό σύστημα της πλατφόρμας.

Ερμηνευτική Σύνθεση

Η ανάλυση των παραπάνω παραδειγμάτων δείχνει ότι η επικοινωνία γύρω από την πανδημία βασίζεται σε τρεις βασικούς τύπους αφηγημάτων:

1. **αφηγήματα επιστημονικής τεκμηρίωσης**, που χρησιμοποιούν δεδομένα και μελέτες για να ενισχύσουν την αξιοπιστία της πληροφορίας
2. **αφηγήματα ενημέρωσης δημόσιας υγείας**, τα οποία προωθούν συγκεκριμένες συμπεριφορές όπως ο εμβολιασμός ή η χρήση προστατευτικών μέτρων
3. **αφηγήματα αμφισβήτησης**, τα οποία εκφράζουν δυσπιστία απέναντι σε επιστημονικούς ή πολιτικούς θεσμούς

Οι τρεις αυτοί τύποι περιεχομένου συνυπάρχουν στο ψηφιακό περιβάλλον και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Η συνύπαρξη διαφορετικών αφηγημάτων δημιουργεί ένα πολυσύνθετο επικοινωνιακό πεδίο, στο οποίο η αξιοπιστία της πληροφορίας συχνά αμφισβητείται.

Η δυναμική αυτή ενισχύεται από τη λειτουργία των αλγορίθμων των κοινωνικών δικτύων, οι οποίοι προωθούν περιεχόμενο με υψηλή αλληλεπίδραση. Ως αποτέλεσμα, αναρτήσεις που προκαλούν έντονα συναισθήματα ή αντιπαράθεση έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα διάδοσης.

Η περίπτωση της πανδημίας αναδεικνύει έτσι μια σημαντική διάσταση της ψηφιακής δημόσιας σφαίρας: η πληροφορία δεν αξιολογείται μόνο με βάση την ακρίβειά της, αλλά και με βάση την ικανότητά της να κινητοποιεί συναισθήματα και να ενισχύει την αλληλεπίδραση μεταξύ χρηστών.

5.8 Εμπειρική Ανάλυση Αναρτήσεων – Πανδημία COVID-19

5.8.1 Σχεδιασμός Έρευνας και Δείγμα

Αναλύθηκαν 20 αναρτήσεις (10 από Facebook και 10 από Twitter/X) την περίοδο κορύφωσης εμβολιαστικών συζητήσεων (Ιαν.–Μάιος 2021).

Κριτήρια επιλογής:

- Υψηλή αλληλεπίδραση
- Αναφορές σε εμβόλια/μέτρα
- Παρουσία γραφημάτων ή παραπομπών σε «μελέτες»
- Σαφής αξιολογική στάση

5.8.2 Σχήμα Κωδικοποίησης

1. **Frame** (Επιστημονική αυθεντία / Ατομική ευθύνη / Αμφισβήτηση / Κόπωση)
2. **Τύπος τεκμηρίωσης** (στατιστική / μαρτυρία / σύνδεσμος μελέτης / χωρίς πηγή)
3. **Ρητορική τεχνική** (προστακτική, ρητορικές ερωτήσεις, εισαγωγικά απονομιμοποίησης)
4. **Συναισθηματική φόρτιση** (φόβος / ασφάλεια / καχυποψία / αγανάκτηση)
5. **Δικτυακή διάχυση** (shares & δευτερογενής κάλυψη)

Πίνακας 2: Ανάλυση Αναρτήσεων για την Πανδημία COVID-19

Κωδικός Ανάρτησης	Πλατφόρμα	Πηγή	Θεματικό Πλαίσιο	Συναισθηματική Ένταση	Τύπος Περιεχομένου	Δικτυακή Απήχηση
C1	Twitter/X	Επιστήμονας	Επιστημονική ενημέρωση	Χαμηλή	Γράφημα	Μέτρια
C2	Facebook	Δημόσιος φορέας	Δημόσια υγεία	Μέτρια	Οδηγίες	Υψηλή
C3	Twitter/X	Δημοσιογράφος	Πολιτική διαχείριση	Μέτρια	Σχόλιο	Μέτρια
C4	Facebook	Χρήστης	Αμφισβήτηση εμβολίων	Υψηλή	Κείμενο + εικόνα	Υψηλή
C5	Twitter/X	Επιστήμονας	Επιστημονική τεκμηρίωση	Χαμηλή	Στατιστικό γράφημα	Μέτρια

5.8.3 Ευρήματα (Σύνοψη με Ερμηνεία)

- **Επιστημονική αυθεντία (40%)**: Γραφήματα & ποσοστά → αντίληψη αντικειμενικότητας.
- **Αμφισβήτηση (25%)**: Ρητορικές ερωτήσεις & απονομιμοποίηση «ειδικών» → υψηλή πόλωση.
- **Ατομική ευθύνη (20%)**: Ηθική γλώσσα, προστακτική μορφή.
- **Κόπωση (15%)**: Έμφαση σε ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις.

Ερμηνευτικό σχόλιο

Η «αριθμητική οπτικοποίηση» λειτουργεί ως ρητορικό εργαλείο. Η διάχυση αμφισβητικών posts δείχνει σύνδεση συναισθήματος–engagement. Η επιρροή μη θεσμικών κόμβων επιβεβαιώνει τη δομική διάσταση της κεντρικότητας (Manor).

Η πανδημία ως ψηφιακή κρίση πληροφόρησης

Η πανδημία της COVID-19 αποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες παγκόσμιες κρίσεις του 21ου αιώνα. Εκτός από υγειονομική κρίση, αποτέλεσε και κρίση πληροφόρησης, καθώς η ανάγκη για συνεχή ενημέρωση δημιούργησε πρωτοφανή ροή πληροφοριών σε παγκόσμιο επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο, τα social media διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη διάδοση πληροφοριών, επιστημονικών δεδομένων, αλλά και παραπλανητικού περιεχομένου.

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι ψηφιακές πλατφόρμες εξελίχθηκαν σε βασικές πηγές ενημέρωσης για μεγάλο μέρος του κοινού. Πλατφόρμες όπως το Facebook, το Twitter/X και το YouTube χρησιμοποιήθηκαν ευρέως τόσο από δημοσιογράφους όσο και από θεσμικούς φορείς, επιστήμονες και απλούς χρήστες.

Η ταχύτητα διάδοσης της πληροφορίας στο ψηφιακό περιβάλλον επέτρεψε την άμεση ενημέρωση του κοινού σχετικά με την εξέλιξη της πανδημίας, τα μέτρα δημόσιας υγείας και τις επιστημονικές εξελίξεις. Ταυτόχρονα, όμως, δημιούργησε συνθήκες έντονης πληροφοριακής υπερφόρτωσης, γεγονός που δυσχέρανε τη διάκριση μεταξύ αξιόπιστων και ανακριβών πληροφοριών.

Η διττή αυτή λειτουργία των social media — ως εργαλείο ενημέρωσης αλλά και ως πεδίο διάδοσης παραπληροφόρησης — αποτέλεσε βασικό χαρακτηριστικό της ψηφιακής επικοινωνίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Η «infodemic» και η διάδοση παραπληροφόρησης

Ένα από τα σημαντικότερα φαινόμενα που συνδέθηκαν με την πανδημία ήταν η λεγόμενη «infodemic». Ο όρος χρησιμοποιήθηκε από τον World Health Organization για να περιγράψει την ταυτόχρονη διάδοση μεγάλου όγκου πληροφοριών — τόσο ακριβών όσο και ανακριβών — που καθιστούν δύσκολη την εύρεση αξιόπιστων δεδομένων.

Η infodemic εκδηλώθηκε κυρίως μέσω των κοινωνικών δικτύων, όπου οι χρήστες μπορούσαν να δημοσιεύουν και να αναπαράγουν πληροφορίες χωρίς την ύπαρξη θεσμικών μηχανισμών ελέγχου. Ως αποτέλεσμα, πολλές αναρτήσεις που περιείχαν ανακριβείς ή παραπλανητικές πληροφορίες σχετικά με τον ιό, τις θεραπείες ή τα εμβόλια διαδόθηκαν ταχύτατα.

Η παραπληροφόρηση για την πανδημία έλαβε διάφορες μορφές. Σε ορισμένες περιπτώσεις, περιλάμβανε ψευδείς ισχυρισμούς σχετικά με την προέλευση του ιού, ενώ σε άλλες περιπτώσεις αφορούσε θεωρίες συνωμοσίας σχετικά με τα εμβόλια ή τα μέτρα δημόσιας υγείας. Η διάδοση τέτοιων αφηγημάτων ενισχύθηκε από την αλγοριθμική λειτουργία των πλατφορμών, οι οποίες τείνουν να προωθούν περιεχόμενο που προκαλεί υψηλή αλληλεπίδραση.

Μελέτες έχουν δείξει ότι η διάδοση ψευδών πληροφοριών στα social media μπορεί να ακολουθεί δυναμική παρόμοια με τη διάδοση επιδημιών. Περιεχόμενο που προκαλεί έντονα συναισθήματα — όπως φόβο ή αγανάκτηση — έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να αναπαραχθεί και να φτάσει σε ευρύτερο κοινό.

5.8.3 Ρόλος δημοσιογράφων και επιστημονικών φορέων

Η πανδημία ανέδειξε τον κρίσιμο ρόλο της δημοσιογραφίας στην επαλήθευση και ερμηνεία επιστημονικών πληροφοριών. Οι δημοσιογράφοι κλήθηκαν να μεταφράσουν σύνθετα επιστημονικά δεδομένα σε κατανοητή μορφή για το ευρύ κοινό, συμβάλλοντας στην ενημέρωση σχετικά με την εξέλιξη της πανδημίας.

Σε αντίθεση με τον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, όπου η επαλήθευση αφορούσε κυρίως οπτικό υλικό και πληροφορίες από το πεδίο της σύγκρουσης, στην περίπτωση της πανδημίας η δημοσιογραφική επαλήθευση συνδέθηκε κυρίως με την αξιολόγηση επιστημονικών πηγών.

Οι δημοσιογράφοι συνεργάστηκαν συχνά με επιστημονικούς οργανισμούς, πανεπιστήμια και υγειονομικές αρχές, προκειμένου να διασφαλίσουν την ακρίβεια των πληροφοριών που δημοσιεύονταν. Παράλληλα, διεθνείς οργανισμοί υγείας και κυβερνητικοί φορείς χρησιμοποίησαν ενεργά τα social media για την ενημέρωση του κοινού σχετικά με τα μέτρα πρόληψης και την πρόοδο των εμβολιαστικών προγραμμάτων.

Η συνεργασία αυτή μεταξύ δημοσιογράφων και επιστημονικών φορέων ανέδειξε τη σημασία της αξιόπιστης πληροφόρησης σε περιόδους κρίσης.

Ψηφιακά αφηγήματα για τα εμβόλια

Ένα από τα πιο έντονα πεδία δημόσιας συζήτησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας αφορούσε τα εμβόλια. Τα social media αποτέλεσαν βασικό χώρο ανταλλαγής απόψεων, επιχειρημάτων και αφηγημάτων σχετικά με την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των εμβολίων.

Στην ψηφιακή δημόσια σφαίρα αναπτύχθηκαν δύο βασικά αφηγηματικά πλαίσια. Το πρώτο εστίαζε στη σημασία του εμβολιασμού ως εργαλείου προστασίας της δημόσιας υγείας. Το δεύτερο αμφισβητούσε την αποτελεσματικότητα ή την ασφάλεια των εμβολίων, συχνά συνδέοντας τη συζήτηση με ευρύτερες πολιτικές ή ιδεολογικές αντιπαραθέσεις.

Η σύγκρουση αυτών των αφηγημάτων ενισχύθηκε από τη δομή των κοινωνικών δικτύων, όπου οι χρήστες τείνουν να αλληλεπιδρούν κυρίως με άτομα που συμμερίζονται παρόμοιες απόψεις. Το φαινόμενο αυτό οδηγεί στη δημιουργία ψηφιακών κοινοτήτων με ομοιογενείς πεποιθήσεις, ενισχύοντας την πόλωση γύρω από ζητήματα δημόσιας υγείας.

Παράλληλα, η επαναλαμβανόμενη έκθεση των χρηστών σε συγκεκριμένα αφηγήματα μπορεί να ενισχύσει την αποδοχή τους, ακόμη και όταν πρόκειται για παραπλανητικές πληροφορίες.

Συνολική αποτίμηση

Η ανάλυση της πανδημίας ως case study αναδεικνύει τον καθοριστικό ρόλο των social media στη διαμόρφωση της δημόσιας ενημέρωσης σε περιόδους κρίσης. Οι ψηφιακές πλατφόρμες λειτούργησαν ως βασικοί δίαυλοι διάδοσης πληροφοριών,

επιτρέποντας την άμεση επικοινωνία μεταξύ θεσμικών φορέων, δημοσιογράφων και πολιτών.

Ταυτόχρονα, η πανδημία ανέδειξε τις προκλήσεις που δημιουργεί το ψηφιακό περιβάλλον για τη δημοσιογραφία. Η ταχύτητα διάδοσης της πληροφορίας, η αλγοριθμική προώθηση περιεχομένου και η ύπαρξη πολλαπλών πηγών πληροφόρησης καθιστούν δυσκολότερη την επαλήθευση και την αξιολόγηση των πληροφοριών.

Η περίπτωση της πανδημίας δείχνει ότι η σύγχρονη δημοσιογραφία σε ψηφιακό περιβάλλον καλείται να ισορροπήσει μεταξύ ταχύτητας και ακρίβειας, ενισχύοντας τις πρακτικές επαλήθευσης και την επιστημονική τεκμηρίωση της ενημέρωσης.

5.9 Ο ρόλος των δημοσιογράφων στην ψηφιακή διαχείριση της πανδημίας

Η πανδημία της COVID-19 ανέδειξε με ιδιαίτερη ένταση τον ρόλο των δημοσιογράφων ως διαμεσολαβητών μεταξύ επιστημονικής γνώσης και κοινωνίας. Σε αντίθεση με άλλες κρίσεις όπου το βασικό ζητούμενο είναι η μετάδοση γεγονότων, στην περίπτωση της πανδημίας η δημοσιογραφία κλήθηκε να ερμηνεύσει σύνθετα επιστημονικά δεδομένα και να τα παρουσιάσει με τρόπο κατανοητό στο ευρύ κοινό.

Η πρόκληση αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η επιστημονική γνώση για τον ιό εξελισσόταν διαρκώς. Οι δημοσιογράφοι έπρεπε να ενημερώνουν το κοινό για νέα δεδομένα, τα οποία πολλές φορές αναθεωρούσαν προηγούμενες επιστημονικές εκτιμήσεις. Η διαδικασία αυτή δημιουργούσε ένα περιβάλλον αβεβαιότητας, όπου η σαφής και υπεύθυνη δημοσιογραφική παρουσίαση των πληροφοριών ήταν κρίσιμη.

Παράλληλα, τα social media μετασχημάτισαν τον τρόπο με τον οποίο οι δημοσιογράφοι αλληλεπιδρούσαν με το κοινό. Πολλοί δημοσιογράφοι χρησιμοποίησαν πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης για να μοιραστούν άρθρα, να σχολιάσουν επιστημονικές εξελίξεις και να απαντήσουν σε ερωτήσεις χρηστών. Η άμεση αυτή επικοινωνία συνέβαλε στην ενίσχυση της διαφάνειας και της εμπιστοσύνης προς τα μέσα ενημέρωσης.

Ωστόσο, η ίδια δυναμική δημιούργησε και σημαντικές προκλήσεις. Η ταχύτητα διάδοσης της πληροφορίας στα κοινωνικά δίκτυα αύξησε την πίεση για άμεση δημοσίευση ειδήσεων, συχνά πριν ολοκληρωθεί πλήρως η διαδικασία επαλήθευσης. Σε ένα

περιβάλλον όπου η πληροφορία μπορούσε να διαδοθεί παγκοσμίως μέσα σε λίγα λεπτά, η ανάγκη για ισορροπία μεταξύ ταχύτητας και ακρίβειας έγινε ακόμη πιο επιτακτική.

Η εμπειρία της πανδημίας καταδεικνύει ότι η δημοσιογραφία στο ψηφιακό περιβάλλον δεν περιορίζεται στη μετάδοση πληροφοριών. Αντίθετα, περιλαμβάνει τη συνεχή αξιολόγηση πηγών, την επεξήγηση επιστημονικών δεδομένων και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης.

5.10 Συνολική αποτίμηση του case study της πανδημίας

Η πανδημία της COVID-19 αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα κρίσης στην οποία η ψηφιακή επικοινωνία διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο. Τα social media λειτούργησαν ταυτόχρονα ως εργαλεία ενημέρωσης, χώροι δημόσιας συζήτησης και δίαυλοι διάδοσης παραπληροφόρησης.

Σε αντίθεση με τον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, όπου κυριαρχεί η οπτική τεκμηρίωση γεγονότων, η πανδημία χαρακτηρίζεται από τη διαχείριση επιστημονικής πληροφορίας. Η διαμόρφωση αφηγημάτων στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν βασίζεται κυρίως σε εικόνες ή βίντεο, αλλά σε στατιστικά δεδομένα, επιστημονικές αναλύσεις και ερμηνευτικά σχόλια.

Η ανάλυση των ψηφιακών αφηγημάτων που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας καταδεικνύει ότι η δημόσια συζήτηση περιστράφηκε γύρω από τρεις βασικούς άξονες: την επιστημονική αυθεντία, την ατομική ευθύνη και την αμφισβήτηση των θεσμών. Οι διαφορετικές αυτές αφηγηματικές γραμμές αντανακλούν τις κοινωνικές εντάσεις που αναδύθηκαν σε παγκόσμιο επίπεδο.

Παρά τις διαφορές με την πολεμική κρίση, οι μηχανισμοί διάδοσης της πληροφορίας παρουσιάζουν σημαντικές ομοιότητες. Η αλγοριθμική προώθηση περιεχομένου, η δικτυακή κεντρικότητα ορισμένων λογαριασμών και η συναισθηματική φόρτιση των αναρτήσεων αποτελούν κοινούς παράγοντες που επηρεάζουν την ορατότητα και τη διάδοση της πληροφορίας.

Η περίπτωση της πανδημίας αναδεικνύει ότι τα social media αποτελούν πλέον βασικό στοιχείο της σύγχρονης δημοσιογραφικής κάλυψης κρίσεων. Η κατανόηση της λειτουργίας τους είναι απαραίτητη για την ερμηνεία του τρόπου με τον οποίο διαμορφώνεται η δημόσια συζήτηση σε περιόδους αβεβαιότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Συγκριτική Ανάλυση των Δύο Κρίσεων

6.1 Ομοιότητες στη λειτουργία των social media

Η ανάλυση του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας της COVID-19 αποκαλύπτει ότι, παρά τις σημαντικές διαφορές ως προς τη φύση των δύο κρίσεων, η λειτουργία των social media παρουσιάζει αξιοσημείωτες ομοιότητες.

Πρώτον, και στις δύο περιπτώσεις τα social media λειτούργησαν ως βασικοί δίαυλοι άμεσης ενημέρωσης. Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης επέτρεψαν την ταχεία διάδοση πληροφοριών, συχνά πριν ακόμη τα γεγονότα ενσωματωθούν στη δημοσιογραφική ατζέντα των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης. Η δυνατότητα δημοσίευσης περιεχομένου σε πραγματικό χρόνο δημιούργησε ένα επικοινωνιακό περιβάλλον συνεχούς ροής πληροφοριών.

Δεύτερον, και στις δύο κρίσεις παρατηρήθηκε έντονη συμμετοχή μη θεσμικών δρώντων στη διαδικασία παραγωγής και διάδοσης πληροφορίας. Πολίτες, ακτιβιστές, επιστήμονες και χρήστες με μεγάλη ψηφιακή απήχηση συνέβαλαν ενεργά στη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης. Η εξέλιξη αυτή επιβεβαιώνει την έννοια της δικτυωμένης δημόσιας σφαίρας που διατυπώνει ο Benkler, σύμφωνα με την οποία η παραγωγή πληροφορίας δεν περιορίζεται πλέον σε θεσμικούς δημοσιογραφικούς οργανισμούς.

Τρίτον, κοινό χαρακτηριστικό των δύο περιπτώσεων αποτελεί η παρουσία εκτεταμένης παραπληροφόρησης. Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, η παραπληροφόρηση συνδέθηκε κυρίως με οπτικό υλικό, ψευδή βίντεο και παραπλανητικές αφηγήσεις σχετικά με στρατιωτικές εξελίξεις. Στην περίπτωση της πανδημίας, αντίστοιχα, η παραπληροφόρηση αφορούσε κυρίως ιατρικούς ισχυρισμούς, θεωρίες συνωμοσίας και αμφισβήτηση των εμβολιαστικών προγραμμάτων.

Ένα ακόμη κοινό στοιχείο αφορά τον ρόλο των αλγορίθμων των ψηφιακών πλατφορμών. Οι αλγοριθμικοί μηχανισμοί τείνουν να

ενισχύουν περιεχόμενο που προκαλεί έντονη αλληλεπίδραση, ανεξάρτητα από την εγκυρότητά του. Ως αποτέλεσμα, αναρτήσεις με υψηλή συναισθηματική φόρτιση — είτε πρόκειται για εικόνες πολέμου είτε για έντονες αντιπαραθέσεις γύρω από υγειονομικά μέτρα — αποκτούν αυξημένη ορατότητα.

Τέλος, και στις δύο κρίσεις αναδείχθηκε ο κρίσιμος ρόλος της δημοσιογραφίας ως μηχανισμού επαλήθευσης πληροφοριών. Οι δημοσιογράφοι λειτούργησαν ως ενδιάμεσοι μεταξύ των ψηφιακών δικτύων και του ευρύτερου κοινού, επιχειρώντας να επιβεβαιώσουν ή να απορρίψουν πληροφορίες που κυκλοφορούσαν στο ψηφιακό περιβάλλον.

6.2 Διαφορές μεταξύ πολεμικής και υγειονομικής κρίσης

Παρά τις παραπάνω ομοιότητες, η συγκριτική ανάλυση αναδεικνύει σημαντικές διαφορές ως προς τη φύση της πληροφορίας και τον τρόπο διάδοσής της.

Η σημαντικότερη διαφοροποίηση αφορά τη μορφή του περιεχομένου που κυριαρχεί στα social media. Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, το οπτικό υλικό — φωτογραφίες, βίντεο και εικόνες από το πεδίο της σύγκρουσης — αποτέλεσε βασικό μέσο μετάδοσης πληροφοριών. Η άμεση οπτικοποίηση της σύγκρουσης ενίσχυσε τη συναισθηματική εμπλοκή των χρηστών και συνέβαλε στη δημιουργία έντονων αφηγημάτων.

Αντίθετα, στην περίπτωση της πανδημίας, το επίκεντρο της ψηφιακής επικοινωνίας μετατοπίστηκε προς την ερμηνεία δεδομένων και επιστημονικών πληροφοριών. Οι αναρτήσεις συχνά περιλάμβαναν στατιστικά στοιχεία, γραφήματα και αναφορές σε επιστημονικές μελέτες. Η διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης βασίστηκε περισσότερο στην αξιολόγηση επιστημονικής αυθεντίας παρά στην οπτική τεκμηρίωση γεγονότων.

Μια δεύτερη σημαντική διαφοροποίηση αφορά τη δομή των ψηφιακών δικτύων επιρροής. Στον πόλεμο, θεσμικοί λογαριασμοί — κυβερνητικοί φορείς, στρατιωτικές αρχές και διεθνείς οργανισμοί — κατείχαν συχνά κεντρική θέση στη διάδοση πληροφοριών. Αντίθετα, στην πανδημία παρατηρήθηκε μεγαλύτερη επιρροή μη θεσμικών δρώντων, όπως influencers, bloggers και χρήστες με μεγάλη διαδικτυακή απήχηση.

Η διαφορά αυτή συνδέεται με τη φύση της κρίσης. Ο πόλεμος αποτελεί κατεξοχήν γεωπολιτικό γεγονός, στο οποίο οι

κυβερνήσεις διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της επικοινωνιακής στρατηγικής. Αντίθετα, η πανδημία συνδέεται με επιστημονική γνώση και κοινωνικές συμπεριφορές, γεγονός που επιτρέπει την ευρύτερη συμμετοχή μη θεσμικών δρώντων στη δημόσια συζήτηση.

Τέλος, διαφοροποίηση παρατηρείται και ως προς τη μορφή της παραπληροφόρησης. Στον πόλεμο, η παραπληροφόρηση συχνά εμφανίζεται με τη μορφή οπτικών τεκμηρίων που παρουσιάζονται εκτός συμφραζομένων ή με παραπλανητική περιγραφή. Στην πανδημία, αντίθετα, η παραπληροφόρηση σχετίζεται κυρίως με ερμηνεία επιστημονικών δεδομένων και διάδοση ψευδών ιατρικών ισχυρισμών.

6.3 Ο ρόλος των social media στη σύγχρονη δημοσιογραφία

Η συγκριτική ανάλυση των δύο κρίσεων επιτρέπει ευρύτερα συμπεράσματα σχετικά με τον ρόλο των social media στη σύγχρονη δημοσιογραφία.

Πρώτον, τα social media αποτελούν πλέον αναπόσπαστο στοιχείο του δημοσιογραφικού οικοσυστήματος. Οι δημοσιογράφοι δεν λειτουργούν μόνο ως παραγωγοί περιεχομένου, αλλά και ως επιμελητές πληροφοριών που κυκλοφορούν ήδη στο ψηφιακό περιβάλλον.

Δεύτερον, η έννοια της δικτυακής κεντρικότητας, όπως αναλύεται από Ilan Manor, αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την κατανόηση της ψηφιακής επιρροής. Οι λογαριασμοί που κατέχουν κεντρική θέση στα ψηφιακά δίκτυα λειτουργούν ως κόμβοι διάχυσης πληροφοριών και μπορούν να επηρεάσουν δυσανάλογα τη δημόσια συζήτηση.

Τρίτον, η λειτουργία των social media ενισχύει τη δυναμική του υβριδικού συστήματος μέσων (hybrid media system). Η πληροφορία κινείται διαρκώς μεταξύ διαφορετικών πλατφορμών και δημοσιογραφικών οργανισμών, δημιουργώντας ένα πολυεπίπεδο επικοινωνιακό περιβάλλον όπου τα παραδοσιακά και τα ψηφιακά μέσα αλληλεπιδρούν.

Τέλος, η σύγχρονη δημοσιογραφία καλείται να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της σε ένα περιβάλλον αυξημένης ταχύτητας και πληθώρας πληροφοριών. Η ανάγκη για επαλήθευση, αξιολόγηση πηγών και αποδόμηση παραπληροφόρησης καθίσταται κεντρική επαγγελματική δεξιότητα.

Η κατανόηση αυτών των μηχανισμών είναι κρίσιμη για την ερμηνεία της λειτουργίας της δημοσιογραφίας στον ψηφιακό αιώνα. Οι κρίσεις, όπως ο πόλεμος και η πανδημία, λειτουργούν ως στιγμές έντασης που αποκαλύπτουν τις δομικές μεταβολές του επικοινωνιακού συστήματος.

Συμπερασματικά

Κοινές Δομικές Δυναμικές των Social Media σε Περιόδους Κρίσης

Η συγκριτική ανάλυση των δύο περιπτώσεων καταδεικνύει ότι, παρά τις ουσιώδεις διαφορές μεταξύ μιας πολεμικής και μιας υγειονομικής κρίσης, τα social media λειτουργούν βάσει κοινών δομικών μηχανισμών.

Πρώτον, και στις δύο περιπτώσεις παρατηρείται έντονη επιτάχυνση της πληροφορίας. Η ταχύτητα διάδοσης υπερβαίνει τη δυνατότητα επαλήθευσης, δημιουργώντας περιβάλλον «ρευστής ενημέρωσης». Στον πόλεμο, η ροή οπτικού υλικού μέσω Twitter (παλιό) X (νέο) και Telegram παρήγαγε άμεση οπτικοποίηση της σύγκρουσης. Στην πανδημία της COVID-19, η διαρκής δημοσίευση επιστημονικών δεδομένων δημιούργησε συνεχή επικαιροποίηση της πληροφορίας.

Δεύτερον, η δικτυακή κεντρικότητα αποδείχθηκε καθοριστικός παράγοντας επιρροής και στις δύο περιπτώσεις. Όπως υποστηρίζει ο Ilan Manor (2019), η ισχύς στο ψηφιακό περιβάλλον απορρέει από τη θέση μέσα στο δίκτυο. Στον πόλεμο, κρατικοί λογαριασμοί και δημοσιογράφοι υψηλής ψηφιακής ορατότητας διαμόρφωσαν τη διεθνή αφήγηση. Στην πανδημία, επιστημονικοί φορείς αλλά και ψηφιακά ισχυροί influencers επηρέασαν τη δημόσια στάση απέναντι στα μέτρα και τα εμβόλια.

Τρίτον, και στις δύο κρίσεις παρατηρείται αλγοριθμική ενίσχυση συναισθηματικά φορτισμένου περιεχομένου (Gillespie, 2014). Το στοιχείο αυτό συνέβαλε στην πόλωση και στην ταχεία διάδοση αμφιλεγόμενων αφηγημάτων.

Διαφοροποιήσεις Μεταξύ Πολεμικής και Υγειονομικής Κρίσης

Παρά τις κοινές δομές, οι δύο κρίσεις διαφοροποιούνται ως προς τη φύση της πληροφορίας και τον τρόπο διαμόρφωσης της δημόσιας συζήτησης.

1 .Φύση της Πληροφορίας

Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, η πληροφορία είναι κατά κύριο λόγο οπτική και γεγοντολογική: εικόνες από το πεδίο, στρατιωτικές εξελίξεις, γεωπολιτικές δηλώσεις. Η οπτικοποίηση της βίας δημιουργεί ισχυρή συναισθηματική εμπλοκή.

Αντίθετα, στην πανδημία η πληροφορία είναι επιστημονική, στατιστική και συχνά αμφίσημη. Η αβεβαιότητα της επιστημονικής γνώσης δημιουργεί έδαφος για ερμηνευτικές συγκρούσεις.

2. Μορφές Παραπληροφόρησης

Στον πόλεμο κυριαρχούν μορφές στρατηγικής παραπληροφόρησης (disinformation) που συνδέονται με πληροφοριακό ανταγωνισμό και γεωπολιτικά συμφέροντα (Pomerantsev, 2022).

Στην πανδημία παρατηρείται συχνά misinformation, δηλαδή διάδοση μη τεκμηριωμένων ισχυρισμών χωρίς απαραίτητα στρατηγικό σχεδιασμό (Wardle & Derakhshan, 2017), αν και δεν απουσιάζουν και οργανωμένες καμπάνιες.

3. Ρόλος Δημοσιογράφων

Στον πόλεμο, η δημοσιογραφική επαλήθευση επικεντρώνεται κυρίως:

- Στον εντοπισμό προέλευσης βίντεο
- Στη γεωεντοπιστική ανάλυση
- Στην αποφυγή αναπαραγωγής προπαγάνδας

Στην πανδημία, η επαλήθευση αφορά:

- Επιστημονικές μελέτες
- Ιατρικούς ισχυρισμούς
- Στατιστικά δεδομένα

Η δεξιότητα της επαλήθευσης μετατοπίζεται από το οπτικό στο γνωσιολογικό επίπεδο.

6.4 Κρίση Εμπιστοσύνης και Αναδιαμόρφωση Δημοσιογραφικού Ρόλου

Και στις δύο περιπτώσεις, η ψηφιακή υπερπληροφόρηση συνδέεται με κρίση εμπιστοσύνης προς τα μέσα ενημέρωσης. Η αμφισβήτηση

θεσμικών πηγών υπήρξε έντονη κατά την πανδημία, ενώ στον πόλεμο παρατηρήθηκε καχυποψία απέναντι σε αφηγήματα που θεωρήθηκαν πολιτικά κατευθυνόμενα.

Η συγκριτική ανάλυση αναδεικνύει ότι ο ρόλος της δημοσιογραφίας μετασχηματίζεται από παραγωγός είδησης σε εγγυητής αξιοπιστίας. Σε περιβάλλον αλγοριθμικής ιεράρχησης και δικτυακής πόλωσης, η δημοσιογραφική ευθύνη επεκτείνεται στην ενεργή αποδόμηση παραπληροφόρησης.

Η συναισθηματική δυναμική της ψηφιακής επικοινωνίας σε περιόδους κρίσης

Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της επικοινωνίας στα κοινωνικά δίκτυα είναι η έντονη συναισθηματική διάσταση του περιεχομένου. Οι ψηφιακές πλατφόρμες ευνοούν την ταχεία διάδοση πληροφοριών που προκαλούν ισχυρή συναισθηματική αντίδραση, καθώς τέτοιου είδους αναρτήσεις συγκεντρώνουν μεγαλύτερο βαθμό αλληλεπίδρασης από τους χρήστες.

Σε περιόδους κρίσης, η συναισθηματική φόρτιση της πληροφορίας ενισχύεται ακόμη περισσότερο. Τα γεγονότα που σχετίζονται με πόλεμο, υγειονομικές απειλές ή κοινωνική αβεβαιότητα προκαλούν έντονη ψυχολογική εμπλοκή του κοινού. Ως αποτέλεσμα, οι χρήστες των social media τείνουν να αναπαράγουν περιεχόμενο που επιβεβαιώνει τις αντιλήψεις ή τις ανησυχίες τους.

Στην περίπτωση του Ρωσοουκρανικού πολέμου, η συναισθηματική διάσταση της επικοινωνίας εκδηλώθηκε κυρίως μέσω της οπτικοποίησης της σύγκρουσης. Βίντεο από βομβαρδισμούς, εικόνες καταστροφών και προσωπικές μαρτυρίες πολιτών δημιούργησαν ισχυρά αφηγηματικά πλαίσια που επηρέασαν την παγκόσμια κοινή γνώμη. Η άμεση διάδοση τέτοιου υλικού στα κοινωνικά δίκτυα συνέβαλε στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ψηφιακής εγγύτητας, όπου οι χρήστες ένιωθαν ότι παρακολουθούν τα γεγονότα σχεδόν σε πραγματικό χρόνο.

Αντίθετα, στην περίπτωση της πανδημίας της COVID-19, η συναισθηματική δυναμική συνδέθηκε περισσότερο με την αβεβαιότητα γύρω από την υγεία, την επιστημονική γνώση και τις πολιτικές αποφάσεις. Οι αναρτήσεις που αφορούσαν αριθμούς κρουσμάτων, μέτρα περιορισμού ή εμβολιαστικές εκστρατείες συχνά συνοδεύονταν από έντονα συναισθηματικά σχόλια, τα οποία ενίσχυαν την πόλωση της δημόσιας συζήτησης.

Η διαφορά μεταξύ των δύο περιπτώσεων έγκειται κυρίως στη φύση της πληροφορίας. Στον πόλεμο, η συναισθηματική φόρτιση προκύπτει από την οπτική αναπαράσταση της βίας και της καταστροφής. Στην πανδημία, αντίθετα, η συναισθηματική ένταση

σχετίζεται περισσότερο με την ερμηνεία επιστημονικών δεδομένων και την αμφισβήτηση θεσμικών αφηγημάτων.

Ωστόσο, και στις δύο περιπτώσεις, οι αλγοριθμικοί μηχανισμοί των πλατφορμών ενισχύουν περιεχόμενο που προκαλεί υψηλά επίπεδα αλληλεπίδρασης. Οι αναρτήσεις που προκαλούν θυμό, φόβο ή έντονη ταύτιση τείνουν να διαδίδονται ταχύτερα από πιο ουδέτερες πληροφορίες. Το φαινόμενο αυτό συμβάλλει στη δημιουργία ενός επικοινωνιακού περιβάλλοντος όπου η συναισθηματική ένταση επηρεάζει την ορατότητα της πληροφορίας.

Η παρατήρηση αυτή συνδέεται άμεσα με τη θεωρία της δικτυακής κεντρικότητας του Ilan Manor, σύμφωνα με την οποία η διάδοση της πληροφορίας στο ψηφιακό περιβάλλον εξαρτάται όχι μόνο από το περιεχόμενο, αλλά και από τη δομή των δικτύων επικοινωνίας. Οι λογαριασμοί που βρίσκονται σε κεντρική θέση μέσα στο δίκτυο έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν συγκεκριμένα αφηγήματα και να επηρεάσουν τη δημόσια συζήτηση.

Συνεπώς, η κατανόηση της συναισθηματικής διάστασης της ψηφιακής επικοινωνίας αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την ανάλυση της δημοσιογραφικής κάλυψης κρίσεων. Η συνδυασμένη επίδραση συναισθηματικού περιεχομένου, δικτυακής δομής και αλγοριθμικής ενίσχυσης διαμορφώνει ένα περιβάλλον στο οποίο η δημοσιογραφία καλείται να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της.

6.5 Συνθετική Ερμηνεία Μέσω Ilan Manor

Η θεωρητική συμβολή του Ilan Manor επιτρέπει την ενοποίηση των δύο περιπτώσεων. Και στον πόλεμο και στην πανδημία, η επιρροή δεν καθορίστηκε αποκλειστικά από το περιεχόμενο, αλλά από τη δομή του δικτύου.

Η δικτυακή κεντρικότητα, η στρατηγική ψηφιακή παρουσία και η αλληλεπίδραση μεταξύ κόμβων διαμόρφωσαν την ορατότητα και τη δυναμική των αφηγημάτων. Τα social media λειτούργησαν ως πεδία άσκησης συμβολικής ισχύος, επιβεβαιώνοντας τη θέση ότι η ψηφιακή επικοινωνία αποτελεί δομικό στοιχείο σύγχρονων κρίσεων.

6.6 Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της Συγκριτικής Ανάλυσης

Η σύγκριση καταδεικνύει ότι:

- Οι δομικοί μηχανισμοί των social media παραμένουν σταθεροί ανεξαρτήτως τύπου κρίσης.
- Η φύση της πληροφορίας επηρεάζει το είδος της παραπληροφόρησης.
- Η δικτυακή επιρροή αποτελεί κεντρικό παράγοντα διαμόρφωσης αφηγημάτων.
- Η δημοσιογραφία καλείται να λειτουργήσει σε περιβάλλον όπου η ορατότητα δεν ταυτίζεται με την εγκυρότητα.

Το ψηφιακό οικοσύστημα δεν αποτελεί απλώς μέσο μετάδοσης κρίσεων, αλλά ενεργό παράγοντα διαμόρφωσής τους.

Θεωρητική Σύνθεση: Από την Κρίση Γεγονότος στην Κρίση Πληροφορίας

Η συγκριτική εξέταση του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας COVID-19 καταδεικνύει ότι οι σύγχρονες κρίσεις δεν είναι απλώς γεγονότα υψηλής έντασης, αλλά ταυτόχρονα κρίσεις πληροφορίας. Το γεγονός και η αφήγηση του γεγονότος διαπλέκονται σε τέτοιο βαθμό, ώστε η διάκριση μεταξύ πραγματικότητας και αναπαράστασης καθίσταται δυσδιάκριτη.

Στην πολεμική περίπτωση, η κρίση εκκινεί από υλική σύγκρουση. Ωστόσο, η διεθνής πρόσληψή της διαμορφώνεται μέσα από ψηφιακά αφηγήματα. Στην πανδημία της COVID-19, αντίθετα, η ίδια η κρίση ορίζεται μέσω δεδομένων, στατιστικών και επιστημονικών ερμηνειών, γεγονός που καθιστά την πληροφορία όχι απλώς συνοδευτικό στοιχείο, αλλά δομικό πυρήνα της κρίσης.

Η μετατόπιση αυτή οδηγεί σε ένα νέο ερμηνευτικό σχήμα: από την «κρίση γεγονότος» στην «κρίση πληροφορίας».

6.7 Agenda-Setting 2.0 και Δικτυακή Ατζέντα

Στο παραδοσιακό μοντέλο agenda-setting, τα μέσα καθορίζουν τα θέματα δημόσιας συζήτησης. Στο ψηφιακό περιβάλλον, η ατζέντα είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης:

- Δημοσιογράφων
- Χρηστών
- Αλγορίθμων
- Θεσμικών λογαριασμών

Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, hashtags και viral περιεχόμενο επηρέασαν την ειδησεογραφική ιεράρχηση. Στην πανδημία, η δημόσια συζήτηση για τα εμβόλια συχνά ξεκινούσε από κοινωνικά δίκτυα και εν συνεχεία ενσωματωνόταν σε παραδοσιακά μέσα.

Η δικτυακή διάσταση της ατζέντας επιβεβαιώνει τη θεωρία του Ilan Manor, καθώς η επιρροή συνδέεται με τη θέση στο δίκτυο.

6.10 Πολιτική Πόλωση και Συναισθηματικά Κοινά

Και στις δύο κρίσεις παρατηρείται ενίσχυση πόλωσης.

Στον πόλεμο, η πόλωση λαμβάνει γεωπολιτικό χαρακτήρα. Στην πανδημία, η πόλωση μεταφράζεται σε σύγκρουση επιστημονικής αυθεντίας και ατομικής ελευθερίας.

Τα social media ευνοούν τη συγκρότηση «συναισθηματικών κοινοτήτων» που συγκροτούνται γύρω από κοινές αντιλήψεις και συναισθήματα. Η αλγοριθμική ενίσχυση εντείνει την ομοιογένεια αυτών των κοινοτήτων.

6.11 Συγκριτικός Πίνακας Δομικών Αξόνων

Άξονας	Ρωσοουκρανικός Πόλεμος	Πανδημία COVID-19
Φύση Πληροφορίας	Οπτική & γεγοντολογική	Επιστημονική & ερμηνευτική
Κυρίαρχο Framing	Αντίσταση / Επιθετικότητα	Ασφάλεια / Ελευθερία
Τύπος Παραπληροφόρησης	Στρατηγική disinformation	Misinformation & αμφισβήτηση
Ρόλος	Επαλήθευση	Ερμηνεία επιστημονικών

Άξονας	Ρωσοουκρανικός Πόλεμος	Πανδημία COVID-19
Δημοσιογράφων	οπτικού υλικού	δεδομένων
Δικτυακή Επιρροή	Θεσμικοί κόμβοι	Μικτοί θεσμικοί & μη θεσμικοί

Ο πίνακας αυτός καταδεικνύει ότι, παρά τις επιφανειακές διαφοροποιήσεις, οι δομικοί μηχανισμοί διάδοσης είναι συγκρίσιμοι.

6.11 Πολιτική Πόλωση, Συναισθηματικά Κοινά και Μετα-Αληθεια

6.11.1 Από την Πληροφορία στην Ταυτότητα

Η σύγχρονη ψηφιακή δημόσια σφαίρα χαρακτηρίζεται από έντονη πολιτική πόλωση. Η πληροφορία δεν λειτουργεί πλέον αποκλειστικά ως εργαλείο γνώσης, αλλά ως στοιχείο ταυτότητας.

Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, η ταύτιση με συγκεκριμένο αφήγημα (π.χ. «υπεράσπιση εθνικής κυριαρχίας» ή «γεωπολιτική αναμέτρηση») λειτουργεί ως πολιτισμικό και ιδεολογικό σήμα. Στην πανδημία της COVID-19, η στάση απέναντι στον εμβολιασμό ή στα περιοριστικά μέτρα μετατρέπεται σε δείκτη πολιτικής ή ιδεολογικής τοποθέτησης.

Η πληροφορία μετατρέπεται έτσι σε μηχανισμό επιβεβαίωσης ταυτότητας.

6.11.2 Συναισθηματικά Κοινά και Αλγοριθμική Ενίσχυση

Τα social media ευνοούν τη δημιουργία «συναισθηματικών κοινοτήτων» (emotional publics), δηλαδή ομάδων χρηστών που συγκροτούνται γύρω από κοινές συναισθηματικές αντιδράσεις.

Στον πόλεμο, το συναίσθημα της οργής ή της συμπόνιας λειτουργεί συνεκτικά.
Στην πανδημία, ο φόβος ή η καχυποψία δημιουργούν αντίστοιχες ψηφιακές κοινότητες.

Οι αλγόριθμοι πλατφορμών όπως το Facebook και το Twitter/X ενισχύουν περιεχόμενο που προκαλεί υψηλή αλληλεπίδραση, με αποτέλεσμα τη σταδιακή ενίσχυση της ομοιογένειας των κοινοτήτων.

Η διαδικασία αυτή οδηγεί σε «ηχητικούς θαλάμους» (echo chambers), όπου οι χρήστες εκτίθενται κυρίως σε περιεχόμενο που επιβεβαιώνει προϋπάρχουσες αντιλήψεις.

6.11.3 Post-Truth και Κρίση Εμπιστοσύνης

Η έννοια της μετα-αλήθειας (post-truth) περιγράφει περιβάλλον όπου τα συναισθήματα και οι προσωπικές πεποιθήσεις υπερισχύουν των αντικειμενικών δεδομένων.

Στην πανδημία, η αμφισβήτηση επιστημονικών δεδομένων δεν στηριζόταν πάντα σε εναλλακτικά στοιχεία, αλλά σε δυσπιστία προς θεσμούς. Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, η ταυτόχρονη κυκλοφορία αντικρουόμενων αφηγημάτων καθιστούσε δύσκολη τη διάκριση αξιόπιστης πληροφορίας.

Η κρίση εμπιστοσύνης δεν αφορά μόνο την ακρίβεια της πληροφορίας, αλλά τη θεσμική νομιμοποίηση των φορέων που την παράγουν.

6.11.4 Η Δημοσιογραφία σε Περιβάλλον Πόλωσης

Σε περιβάλλον πόλωσης, η δημοσιογραφία αντιμετωπίζει διπλή πρόκληση:

1. Να διατηρήσει την εγκυρότητα και την ισορροπία.
2. Να λειτουργήσει σε πλατφορμικό σύστημα που ενισχύει το συγκρουσιακό περιεχόμενο.

Η αλγοριθμική προτεραιοποίηση περιεχομένου υψηλής έντασης ενδέχεται να αποθαρρύνει ψύχραιμες, σύνθετες αναλύσεις. Η πίεση για engagement μπορεί να οδηγήσει σε δραματοποίηση.

Η θεωρητική προσέγγιση του Ilan Manor μπορεί να επεκταθεί εδώ: η δικτυακή κεντρικότητα δεν είναι ουδέτερη· επηρεάζεται από το είδος του περιεχομένου που ενισχύεται από το σύστημα.

6.11.5 Συγκριτική Ερμηνεία της Πόλωσης

Παρά τις διαφοροποιήσεις, τόσο ο πόλεμος όσο και η πανδημία καταδεικνύουν ότι:

- Η πληροφορία λειτουργεί ως πολιτισμικό σύμβολο.
- Η συναισθηματική φόρτιση επιταχύνει τη διάδοση.
- Η αλγοριθμική δομή επιτείνει την πόλωση.

Η μετατόπιση από τη διαφωνία στην ταυτοτική αντιπαράθεση αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της ψηφιακής δημόσιας σφαίρας.

6.12 Δια-Περίπτωσης Σύγκριση Ευρημάτων (War vs COVID)

Δείκτης	Πόλεμος	Πανδημία
Κυρίαρχο τεκμήριο	Οπτικό (εικόνα/βίντεο)	Στατιστικό/γράφημα
Συναισθηματικός πυρήνας	Οργή/Συμπόνια	Φόβος/Καχυποψία
Ρητορική τεχνική	Δραματοποίηση	Νομιμοποίηση/ Απονομιμοποίηση
Κόμβοι υψηλής κεντρικότητας	Θεσμικοί	Μικτοί (θεσμικοί & μη)
Κίνδυνος παραπληροφόρησης	Στρατηγική disinformation	Misinformation & δυσπιστία

Σύνθεση: Και στις δύο κρίσεις, η διάχυση εξαρτάται από αλγοριθμική ορατότητα και δικτυακή θέση. Διαφέρει η φύση τεκμηρίωσης (εικόνα vs αριθμός), όχι η δομή επιρροής.

Συμπερασματικά

Συγκριτική Συζήτηση: Πόλεμος και Πανδημία στην Ψηφιακή Δημόσια Σφαίρα

Η συγκριτική ανάλυση των δύο περιπτώσεων – του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας της COVID-19 – επιτρέπει την κατανόηση των μηχανισμών μέσω των οποίων τα κοινωνικά δίκτυα επηρεάζουν τη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης σε περιόδους κρίσης.

Παρότι οι δύο κρίσεις διαφέρουν σημαντικά ως προς τη φύση τους – η μία αποτελεί στρατιωτική σύγκρουση ενώ η άλλη υγειονομική απειλή – παρουσιάζουν σημαντικές ομοιότητες ως προς τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούνται στο ψηφιακό περιβάλλον.

Η Φύση της Πληροφορίας

Η πρώτη σημαντική διαφορά αφορά τη φύση της πληροφορίας που κυκλοφορεί στα κοινωνικά δίκτυα.

Στον πόλεμο, η πληροφορία είναι κυρίως **οπτική και γεγοντολογική**. Εικόνες καταστροφών, βίντεο στρατιωτικών επιχειρήσεων και μαρτυρίες πολιτών κυριαρχούν στο ψηφιακό περιεχόμενο.

Αντίθετα, στην πανδημία η πληροφορία είναι κυρίως **επιστημονική και στατιστική**. Η κατανόηση της κρίσης βασίζεται σε δεδομένα, γραφήματα και επιδημιολογικές αναλύσεις.

Η διαφοροποίηση αυτή επηρεάζει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες προσλαμβάνουν την πληροφορία. Το οπτικό περιεχόμενο του πολέμου ενεργοποιεί άμεσα συναισθηματικές αντιδράσεις, ενώ η αριθμητική πληροφορία της πανδημίας απαιτεί μεγαλύτερο βαθμό ερμηνείας.

Συναισθηματική Δυναμική των Αναρτήσεων

Παρά τις διαφορές αυτές, και στις δύο περιπτώσεις το συναίσθημα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διάδοση του περιεχομένου.

Στον πόλεμο κυριαρχούν συναισθήματα όπως:

- οργή
- συμπόνια
- εθνική υπερηφάνεια

Στην πανδημία εμφανίζονται συχνότερα:

- φόβος
- ανησυχία
- καχυποψία

Οι συναισθηματικές αυτές αντιδράσεις ενισχύουν την αλληλεπίδραση των χρηστών και αυξάνουν την πιθανότητα διάδοσης μιας ανάρτησης.

Η λειτουργία αυτή συνδέεται με τον τρόπο με τον οποίο οι αλγόριθμοι των πλατφορμών προωθούν περιεχόμενο που δημιουργεί υψηλά επίπεδα engagement.

Ο Ρόλος των Πλατφορμών

Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν βασικούς διαμεσολαβητές της πληροφορίας. Μέσω των αλγοριθμικών συστημάτων τους καθορίζουν ποιο περιεχόμενο θα αποκτήσει μεγαλύτερη ορατότητα.

Πλατφόρμες όπως το Twitter/X και το Facebook λειτουργούν έτσι ως κεντρικοί κόμβοι του σύγχρονου επικοινωνιακού οικοσυστήματος.

Η αλγοριθμική ιεράρχηση δεν είναι ουδέτερη διαδικασία. Περιεχόμενο που προκαλεί έντονες αντιδράσεις έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να εμφανιστεί σε περισσότερους χρήστες.

Αυτό σημαίνει ότι η δυναμική διάδοσης της πληροφορίας επηρεάζεται όχι μόνο από το περιεχόμενο της ανάρτησης αλλά και από τον τρόπο λειτουργίας της πλατφόρμας.

Παραπληροφόρηση και Ψηφιακή Πόλωση

Ένα ακόμη κοινό χαρακτηριστικό των δύο κρίσεων είναι η παρουσία παραπληροφόρησης. Η ταχεία διάδοση πληροφοριών μέσω των κοινωνικών δικτύων δημιουργεί ευνοϊκό περιβάλλον για τη διασπορά ανακριβών ή παραπλανητικών ισχυρισμών.

Στην περίπτωση της πανδημίας, η παραπληροφόρηση συχνά συνδέθηκε με την αμφισβήτηση των εμβολίων ή των υγειονομικών μέτρων. Στον πόλεμο, αντίστοιχα, εμφανίστηκαν αφηγήματα που

αμφισβητούσαν την αξιοπιστία οπτικού υλικού ή παρουσίαζαν διαφορετικές εκδοχές των γεγονότων.

Η ύπαρξη αντικρουόμενων αφηγημάτων ενισχύει την πόλωση της δημόσιας συζήτησης. Οι χρήστες τείνουν να εντάσσονται σε ψηφιακές κοινότητες που μοιράζονται παρόμοιες αντιλήψεις.

Ο Ρόλος της Δημοσιογραφίας

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, η δημοσιογραφία καλείται να προσαρμοστεί σε ένα νέο επικοινωνιακό οικοσύστημα. Οι δημοσιογράφοι δεν αποτελούν πλέον τους μοναδικούς παραγωγούς πληροφορίας, αλλά λειτουργούν ως μέρος ενός ευρύτερου δικτύου επικοινωνίας.

Η πρόκληση για τη σύγχρονη δημοσιογραφία είναι να διατηρήσει την αξιοπιστία της σε περιβάλλον όπου η πληροφορία παράγεται και διαδίδεται με εξαιρετικά μεγάλη ταχύτητα.

Η ανάγκη για επαλήθευση δεδομένων και για υπεύθυνη ενημέρωση γίνεται ιδιαίτερα σημαντική σε περιόδους κρίσης.

6.12 Ερμηνεία των συγκριτικών ευρημάτων

Η συγκριτική ανάλυση του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας της COVID-19 αναδεικνύει ότι, παρά τη διαφορετική φύση των δύο κρίσεων, οι βασικοί μηχανισμοί διάδοσης της πληροφορίας στο ψηφιακό περιβάλλον παρουσιάζουν σημαντικές ομοιότητες. Τα social media λειτουργούν ως πλατφόρμες ταχείας διάχυσης πληροφοριών, όπου η αλληλεπίδραση των χρηστών και η αλγοριθμική προτεραιοποίηση περιεχομένου επηρεάζουν καθοριστικά τη δημόσια συζήτηση.

Στην περίπτωση του πολέμου, η οπτικοποίηση της σύγκρουσης μέσω φωτογραφιών και βίντεο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των αφηγημάτων. Η παρουσία οπτικού υλικού δημιουργεί έντονη συναισθηματική εμπλοκή και συμβάλλει στην ταχεία διάδοση των αναρτήσεων.

Αντίθετα, στην πανδημία το επίκεντρο μετατοπίζεται από την εικόνα στην ερμηνεία. Οι αναρτήσεις συχνά βασίζονται σε στατιστικά δεδομένα, επιστημονικές αναλύσεις και γραφήματα. Η

διάδοση της πληροφορίας εξαρτάται λιγότερο από την οπτική εντύπωση και περισσότερο από την αξιοπιστία της πηγής.

Ωστόσο, και στις δύο περιπτώσεις η δικτυακή θέση των λογαριασμών διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο. Λογαριασμοί με υψηλή δικτυακή κεντρικότητα — όπως θεσμικοί φορείς, δημοσιογράφοι ή επιστήμονες — μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τη διάδοση των αφηγημάτων.

6.13 Ο ρόλος των social media στις σύγχρονες κρίσεις

Η συγκριτική εξέταση των δύο περιπτώσεων επιβεβαιώνει ότι τα social media αποτελούν πλέον αναπόσπαστο στοιχείο της δημοσιογραφικής κάλυψης κρίσεων. Η δυνατότητα άμεσης δημοσίευσης και διάδοσης πληροφοριών επιτρέπει την ταχεία ενημέρωση του κοινού, αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί νέες προκλήσεις για την αξιοπιστία της ενημέρωσης.

Οι κρίσεις λειτουργούν ως επιταχυντές των επικοινωνιακών μετασχηματισμών που συντελούνται στο ψηφιακό περιβάλλον. Η ανάγκη για άμεση πληροφόρηση ενισχύει τη χρήση των κοινωνικών δικτύων, ενώ η ένταση των γεγονότων αυξάνει τη συναισθηματική φόρτιση του περιεχομένου.

Σε αυτό το πλαίσιο, η δημοσιογραφία καλείται να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της. Η επαλήθευση πληροφοριών, η κριτική αξιολόγηση πηγών και η υπεύθυνη παρουσίαση δεδομένων αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την αποτελεσματική λειτουργία της ενημέρωσης σε ψηφιακό περιβάλλον.

Η μελέτη του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας καταδεικνύει ότι η δημοσιογραφία δεν λειτουργεί πλέον ανεξάρτητα από τις ψηφιακές πλατφόρμες. Αντίθετα, εντάσσεται σε ένα δικτυωμένο επικοινωνιακό οικοσύστημα όπου η επιρροή καθορίζεται από την αλληλεπίδραση μεταξύ δημοσιογράφων, χρηστών και αλγοριθμικών συστημάτων.

Συζήτηση Αποτελεσμάτων

Η συγκριτική ανάλυση του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας της COVID-19 επιβεβαιώνει ότι τα social media αποτελούν πλέον κεντρικό μηχανισμό διαμόρφωσης της δημόσιας ενημέρωσης σε περιόδους κρίσης. Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης δείχνουν ότι, ανεξάρτητα από τη φύση της κρίσης, οι

ψηφιακές πλατφόρμες λειτουργούν ως χώροι όπου συνυπάρχουν πολλαπλές πηγές πληροφόρησης και ανταγωνιστικά αφηγήματα.

Η δυναμική αυτή συνδέεται άμεσα με την έννοια της δικτυωμένης δημόσιας σφαίρας που προτείνει ο Yochai Benkler. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η πληροφορία δεν διακινείται πλέον μέσω μιας ιεραρχικής δομής όπου τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης αποτελούν το βασικό φίλτρο της δημόσιας επικοινωνίας. Αντίθετα, η παραγωγή και διάδοση της πληροφορίας πραγματοποιείται σε ένα πολυκεντρικό δίκτυο, όπου δημοσιογράφοι, θεσμικοί φορείς, πολιτικοί δρώντες και απλοί χρήστες συμμετέχουν στη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης επιβεβαιώνουν επίσης τη σημασία της δικτυακής θέσης των λογαριασμών, όπως αυτή αναδεικνύεται στο έργο του Ilan Manor. Η επιρροή στο ψηφιακό περιβάλλον δεν καθορίζεται αποκλειστικά από τον αριθμό των ακολούθων, αλλά από τη δυνατότητα ενός λογαριασμού να λειτουργεί ως κόμβος που συνδέει διαφορετικά τμήματα του δικτύου. Στην περίπτωση του πολέμου, θεσμικοί λογαριασμοί και διεθνή μέσα ενημέρωσης διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη διάδοση οπτικού υλικού και πληροφοριών από το πεδίο της σύγκρουσης. Αντίστοιχα, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, επιστήμονες και υγειονομικοί οργανισμοί αποτέλεσαν κεντρικούς κόμβους στη διάχυση επιστημονικών δεδομένων.

Η ανάλυση επιβεβαιώνει επίσης τη σημασία των αλγοριθμικών μηχανισμών των πλατφορμών στη διαμόρφωση της ορατότητας της πληροφορίας. Οι αλγόριθμοι των social media προωθούν συχνά περιεχόμενο που προκαλεί υψηλή αλληλεπίδραση, γεγονός που ενισχύει τη διάδοση συναισθηματικά φορτισμένων αναρτήσεων. Η συνθήκη αυτή δημιουργεί ένα περιβάλλον όπου η ένταση και η συναισθηματική φόρτιση της πληροφορίας μπορούν να επηρεάσουν την ειδησεογραφική ατζέντα.

Η διαπίστωση αυτή συνδέεται με τη σύγχρονη εξέλιξη της θεωρίας του agenda-setting. Στο ψηφιακό περιβάλλον, η θεματολογία της δημόσιας συζήτησης δεν διαμορφώνεται αποκλειστικά από τα μέσα ενημέρωσης, αλλά από τη διαρκή αλληλεπίδραση μεταξύ χρηστών, δημοσιογράφων και αλγοριθμικών συστημάτων. Hashtags, viral αναρτήσεις και διαδικτυακές κοινότητες μπορούν να επηρεάσουν τη δημόσια ατζέντα πριν ακόμη τα γεγονότα ενσωματωθούν στην παραδοσιακή ειδησεογραφική κάλυψη.

Παρά τις ομοιότητες στους μηχανισμούς διάδοσης της πληροφορίας, η ανάλυση αναδεικνύει σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο κρίσεων. Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, το οπτικό περιεχόμενο — φωτογραφίες, βίντεο και εικόνες από το πεδίο της σύγκρουσης — διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διάδοση των

αφηγημάτων. Η οπτικοποίηση της σύγκρουσης ενισχύει τη συναισθηματική εμπλοκή των χρηστών και συμβάλλει στην ταχεία διάδοση του περιεχομένου.

Αντίθετα, στην περίπτωση της πανδημίας το επίκεντρο μετατοπίζεται από την εικόνα στην ερμηνεία. Η δημόσια συζήτηση περιστρέφεται γύρω από επιστημονικά δεδομένα, στατιστικές αναλύσεις και αξιολόγηση επιστημονικής αυθεντίας. Οι δημοσιογράφοι λειτουργούν ως διαμεσολαβητές που μεταφράζουν σύνθετες επιστημονικές πληροφορίες σε κατανοητή μορφή για το ευρύ κοινό.

Συνολικά, η σύγκριση των δύο περιπτώσεων δείχνει ότι τα social media λειτουργούν ως βασικό στοιχείο του σύγχρονου επικοινωνιακού οικοσυστήματος. Η δημοσιογραφία εντάσσεται πλέον σε ένα υβριδικό σύστημα μέσων, όπου η διάδοση της πληροφορίας εξαρτάται από τη συνεργασία αλλά και τον ανταγωνισμό μεταξύ παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης και ψηφιακών πλατφορμών.

Η κατανόηση των μηχανισμών αυτών είναι κρίσιμη για την ερμηνεία της σύγχρονης δημοσιογραφικής πρακτικής. Σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από ταχύτητα, πολυφωνία και αλγοριθμική διαμεσολάβηση, η δημοσιογραφία καλείται να ενισχύσει τις πρακτικές επαλήθευσης και να διατηρήσει τον ρόλο της ως αξιόπιστου φορέα ενημέρωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Ρυθμιστικό Πλαίσιο, Πλατφορμική Εξουσία και Δημοσιογραφία σε Περιόδους Κρίσης

7.1 Η Ανάδυση της Πλατφορμικής Δημόσιας Σφαίρας

Η σύγχρονη δημόσια σφαίρα δεν διαμεσολαβείται πλέον αποκλειστικά από δημοσιογραφικούς οργανισμούς, αλλά από ψηφιακές πλατφόρμες. Η διαδικασία αυτή, γνωστή ως platformization, περιγράφει τη μετατόπιση της επικοινωνιακής ισχύος από τα παραδοσιακά μέσα προς ιδιωτικές τεχνολογικές εταιρείες.

Πλατφόρμες όπως το Twitter/X και το Facebook δεν λειτουργούν απλώς ως ουδέτεροι διαμεσολαβητές περιεχομένου. Μέσω αλγοριθμικής ιεράρχησης, πολιτικών moderation και κανόνων ορατότητας, επηρεάζουν ενεργά τη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης.

Σε περιόδους κρίσης — όπως ο Ρωσοουκρανικός πόλεμος ή η πανδημία της COVID-19 — η επιρροή αυτή καθίσταται ακόμη πιο έντονη, καθώς η ζήτηση για άμεση ενημέρωση αυξάνεται δραματικά.

Η μετατόπιση αυτή δημιουργεί ένα νέο καθεστώς επικοινωνιακής ισχύος, όπου η δημοσιογραφία λειτουργεί εντός πλατφορμικών οικοσυστημάτων και όχι ανεξάρτητα από αυτά.

7.2 Αλγοριθμική Διακυβέρνηση και Ορατότητα

Η αλγοριθμική διακυβέρνηση αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι πλατφόρμες ρυθμίζουν την ορατότητα περιεχομένου μέσω αυτοματοποιημένων συστημάτων. Οι αλγόριθμοι επιλέγουν:

- Ποιο περιεχόμενο εμφανίζεται πρώτο
- Ποιο περιεχόμενο αποκτά μεγαλύτερη διάχυση
- Ποιο περιορίζεται ή αφαιρείται

Η διαδικασία αυτή δεν είναι ουδέτερη. Βασίζεται σε κριτήρια εμπλοκής (engagement), τα οποία συχνά ευνοούν περιεχόμενο υψηλής συναισθηματικής έντασης.

Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, δραματικές εικόνες και συγκρουσιακά αφηγήματα απέκτησαν ταχεία διάδοση. Στην πανδημία, περιεχόμενο που ενίσχυε φόβο ή καχυποψία συχνά παρουσίαζε υψηλότερη αλληλεπίδραση από ψύχραιμες επιστημονικές αναλύσεις.

Η αλγοριθμική ιεράρχηση επηρεάζει συνεπώς όχι μόνο τη διάδοση της πληροφορίας, αλλά και τη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας.

7.3 Ρυθμιστικές Παρεμβάσεις: Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο

Η αυξανόμενη επιρροή των πλατφορμών οδήγησε σε ρυθμιστικές παρεμβάσεις, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο European Union υιοθέτησε τον Digital Services Act (DSA), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ το 2022.

Ο DSA επιδιώκει:

- Ενίσχυση διαφάνειας αλγορίθμων
- Υποχρέωση αφαίρεσης παράνομου περιεχομένου
- Προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων
- Λογοδοσία πολύ μεγάλων διαδικτυακών πλατφορμών

Η ρύθμιση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε περιόδους κρίσης, όταν η παραπληροφόρηση μπορεί να επηρεάσει δημόσια υγεία ή διεθνή ασφάλεια.

7.4 Moderation και Δημοσιογραφική Αυτονομία

Η πολιτική moderation των πλατφορμών συχνά τοποθετεί τη δημοσιογραφία σε περίπλοκη θέση. Από τη μία πλευρά, η απομάκρυνση ψευδούς περιεχομένου προστατεύει το κοινό. Από την άλλη, η ιδιωτική ρύθμιση δημόσιου λόγου εγείρει ζητήματα ελευθερίας έκφρασης.

Σε περιπτώσεις πολεμικής κάλυψης, η αφαίρεση ή ο περιορισμός περιεχομένου μπορεί να επηρεάσει τη ροή ενημέρωσης. Στην πανδημία, η επισήμανση περιεχομένου ως «παραπλανητικού» επηρέασε τη διάδοση εναλλακτικών αφηγημάτων.

Η δημοσιογραφία καλείται να λειτουργήσει σε ένα περιβάλλον όπου οι κανόνες ορατότητας καθορίζονται από ιδιωτικές εταιρείες.

7.5 Πλατφορμική Εξάρτηση και Δημοσιογραφικά Μοντέλα

Η οικονομική και επικοινωνιακή εξάρτηση των μέσων ενημέρωσης από τις πλατφόρμες δημιουργεί νέο πλαίσιο λειτουργίας. Η επισκεψιμότητα, τα έσοδα και η ορατότητα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από αλγοριθμικές αποφάσεις.

Η πίεση για υψηλή αλληλεπίδραση μπορεί να επηρεάσει:

- Τη θεματολογία
- Τη διατύπωση τίτλων
- Τον βαθμό δραματοποίησης

Σε περιόδους κρίσης, η δυναμική αυτή ενδέχεται να ενισχύσει συγκρουσιακές ή απλουστευτικές προσεγγίσεις.

7.6 Δημοκρατική Λογοδοσία και Ψηφιακή Δημόσια Σφαίρα

Η συγκέντρωση επικοινωνιακής ισχύος σε ιδιωτικές πλατφόρμες εγείρει θεμελιώδη ερωτήματα δημοκρατικής λογοδοσίας. Ποιος αποφασίζει ποια πληροφορία είναι ορατή; Ποιος ελέγχει τους αλγορίθμους; Πώς διασφαλίζεται η διαφάνεια;

Η ανάλυση των δύο κρίσεων καταδεικνύει ότι οι πλατφόρμες λειτουργούν ως δομικοί παράγοντες διαμόρφωσης της δημόσιας σφαίρας. Η δημοσιογραφία δεν μπορεί πλέον να εξετάζεται αποκομμένα από το πλατφορμικό περιβάλλον.

Η έννοια της δικτυακής κεντρικότητας, όπως αναπτύσσεται από τον Ilan Manor, αποκτά εδώ θεσμική διάσταση: η ισχύς δεν εντοπίζεται μόνο σε μεμονωμένους κόμβους, αλλά και στη δομή των ίδιων των πλατφορμών.

Συζήτηση Αποτελεσμάτων

Η ανάλυση των ψηφιακών αναρτήσεων που πραγματοποιήθηκε στις προηγούμενες ενότητες αναδεικνύει σημαντικές πτυχές της λειτουργίας των κοινωνικών δικτύων σε περιόδους κρίσης. Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι τα κοινωνικά δίκτυα δεν λειτουργούν απλώς ως εργαλεία διάδοσης πληροφορίας, αλλά ως δυναμικά περιβάλλοντα στα οποία η πληροφορία αναδιαμορφώνεται μέσα από διαδικασίες αλληλεπίδρασης μεταξύ χρηστών, δημοσιογράφων και θεσμικών φορέων.

Η ανάλυση των δύο περιπτώσεων – του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας της COVID-19 – επιβεβαιώνει ότι η ψηφιακή δημόσια σφαίρα χαρακτηρίζεται από έντονη πολυφωνία αλλά και από σημαντικές προκλήσεις ως προς την αξιοπιστία της πληροφορίας.

Σύνδεση με τη θεωρία του Agenda-Setting

Τα αποτελέσματα της έρευνας συνδέονται άμεσα με τη θεωρία της διαμόρφωσης ατζέντας. Στο ψηφιακό περιβάλλον, η ατζέντα της δημόσιας συζήτησης δεν καθορίζεται πλέον αποκλειστικά από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης.

Οι αναρτήσεις χρηστών και θεσμικών φορέων μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την ένταση με την οποία συζητείται ένα ζήτημα. Σε πολλές περιπτώσεις, περιεχόμενο που δημοσιεύεται αρχικά σε κοινωνικά δίκτυα υιοθετείται στη συνέχεια από δημοσιογραφικά μέσα.

Η διαδικασία αυτή δείχνει ότι η διαμόρφωση της ατζέντας είναι πλέον αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης μεταξύ διαφορετικών δρώντων.

Σύνδεση με το Hybrid Media System

Τα ευρήματα της ανάλυσης επιβεβαιώνουν επίσης τη θεωρία του υβριδικού συστήματος μέσων. Στο σύγχρονο επικοινωνιακό περιβάλλον, τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης και τα κοινωνικά δίκτυα λειτουργούν συμπληρωματικά.

Η πληροφορία μπορεί να ξεκινήσει από μια ανάρτηση στα κοινωνικά δίκτυα και να ενσωματωθεί στη συνέχεια σε δημοσιογραφική κάλυψη. Αντίστοιχα, ειδήσεις που δημοσιεύονται από δημοσιογραφικούς οργανισμούς διαδίδονται ευρέως μέσω των κοινωνικών δικτύων.

Η αλληλεπίδραση αυτή δημιουργεί ένα υβριδικό επικοινωνιακό σύστημα στο οποίο η παραγωγή και η διάδοση της πληροφορίας πραγματοποιούνται μέσα από πολλαπλά κανάλια.

Πλατφορμική Εξουσία και Ορατότητα

Ένα ακόμη σημαντικό εύρημα αφορά τον ρόλο των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης στη διαμόρφωση της ορατότητας της πληροφορίας.

Πλατφόρμες όπως το Twitter/X και το Facebook χρησιμοποιούν αλγοριθμικά συστήματα για να καθορίσουν ποιο περιεχόμενο εμφανίζεται στους χρήστες.

Η λειτουργία αυτή σημαίνει ότι η διάδοση της πληροφορίας εξαρτάται όχι μόνο από την ποιότητά της αλλά και από την ικανότητά της να δημιουργεί αλληλεπίδραση.

Ως αποτέλεσμα, περιεχόμενο που προκαλεί έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις έχει συχνά μεγαλύτερη πιθανότητα διάδοσης.

Συναισθηματική Διάσταση της Ψηφιακής Επικοινωνίας

Η ανάλυση των αναρτήσεων έδειξε ότι το συναίσθημα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα διάδοσης του ψηφιακού περιεχομένου.

Στον πόλεμο κυριαρχούν συναισθήματα όπως η οργή και η συμπόνια, ενώ στην πανδημία εμφανίζονται συχνότερα ο φόβος και η ανησυχία. Οι συναισθηματικές αυτές αντιδράσεις ενισχύουν την αλληλεπίδραση μεταξύ χρηστών και αυξάνουν την πιθανότητα αναπαραγωγής μιας ανάρτησης.

Η συναισθηματική διάσταση της ψηφιακής επικοινωνίας αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης δημόσιας σφαίρας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

8.1 Απαντήσεις στα Ερευνητικά Ερωτήματα

Η παρούσα εργασία επιδίωξε να διερευνήσει τον ρόλο των social media στη δημοσιογραφική κάλυψη κρίσεων, μέσα από συγκριτική μελέτη του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας COVID-

19. Η παρούσα εργασία επιδίωξε να διερευνήσει τον ρόλο των κοινωνικών δικτύων στη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης κατά τη διάρκεια κρίσεων. Μέσα από τη συγκριτική μελέτη δύο διαφορετικών περιπτώσεων – του Ρωσοουκρανικού πολέμου και της πανδημίας της COVID-19 – εξετάστηκε ο τρόπος με τον οποίο οι ψηφιακές πλατφόρμες επηρεάζουν τη διάδοση της πληροφορίας, τη διαμόρφωση αφηγημάτων και τη λειτουργία της σύγχρονης δημοσιογραφίας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι τα κοινωνικά δίκτυα αποτελούν πλέον κεντρικό στοιχείο της ψηφιακής δημόσιας σφαίρας. Η πληροφορία δεν παράγεται αποκλειστικά από δημοσιογραφικούς οργανισμούς αλλά προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ χρηστών, δημοσιογράφων, πολιτικών φορέων και αλγοριθμικών συστημάτων.

Η εξέλιξη αυτή μεταβάλλει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η δημόσια συζήτηση. Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης λειτουργούν ως ενδιάμεσοι φορείς που επηρεάζουν την ορατότητα της πληροφορίας μέσω αλγοριθμικών μηχανισμών.

Η ανάλυση των αναρτήσεων που εξετάστηκαν στην εργασία ανέδειξε ότι η διάδοση του ψηφιακού περιεχομένου συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη συναισθηματική ένταση των μηνυμάτων. Αναρτήσεις που προκαλούν ισχυρά συναισθήματα – όπως φόβο, οργή ή συμπόνια – έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να αναπαραχθούν και να διαδοθούν.

Η συναισθηματική αυτή διάσταση της ψηφιακής επικοινωνίας παρατηρείται τόσο στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο όσο και στην πανδημία. Παρότι οι δύο κρίσεις διαφέρουν σημαντικά ως προς τη φύση τους, παρουσιάζουν παρόμοιους μηχανισμούς διάδοσης της πληροφορίας.

Στον πόλεμο, η πληροφορία μεταδίδεται κυρίως μέσω οπτικού υλικού, όπως φωτογραφίες και βίντεο. Αντίθετα, στην πανδημία η επικοινωνία βασίζεται περισσότερο σε αριθμητικά δεδομένα, γραφήματα και επιστημονικές αναφορές.

Παρά τις διαφορές αυτές, και στις δύο περιπτώσεις τα κοινωνικά δίκτυα λειτουργούν ως βασικοί χώροι δημόσιας συζήτησης, όπου συνυπάρχουν διαφορετικά αφηγήματα και ερμηνείες των γεγονότων.

Η ανάλυση επιβεβαιώνει επίσης τη σημασία των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης ως βασικών διαμεσολαβητών της πληροφορίας. Πλατφόρμες όπως το Twitter/X και το Facebook επηρεάζουν τη διάδοση της πληροφορίας μέσω των αλγοριθμικών συστημάτων που χρησιμοποιούν.

Η αλγοριθμική προώθηση περιεχομένου δημιουργεί ένα περιβάλλον στο οποίο η πληροφορία δεν αξιολογείται μόνο με βάση την ακρίβειά της αλλά και με βάση την ικανότητά της να προκαλεί αλληλεπίδραση μεταξύ χρηστών.

Η δυναμική αυτή δημιουργεί σημαντικές προκλήσεις για τη δημοσιογραφία. Οι δημοσιογράφοι καλούνται να λειτουργήσουν σε ένα επικοινωνιακό περιβάλλον όπου η πληροφορία διαδίδεται με μεγάλη ταχύτητα και συχνά χωρίς επαρκή επαλήθευση.

Παράλληλα, η ύπαρξη πολλαπλών πηγών πληροφόρησης δημιουργεί συνθήκες έντονης πολυφωνίας αλλά και αυξημένο κίνδυνο παραπληροφόρησης.

Η αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών απαιτεί την ενίσχυση των μηχανισμών επαλήθευσης πληροφοριών καθώς και την ανάπτυξη νέων δημοσιογραφικών πρακτικών που θα ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες του ψηφιακού περιβάλλοντος.

Περιορισμοί της Έρευνας

Παρά τη συμβολή της παρούσας μελέτης στην κατανόηση του ρόλου των κοινωνικών δικτύων σε περιόδους κρίσης, υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

Πρώτον, η έρευνα βασίστηκε σε ποιοτική ανάλυση περιορισμένου αριθμού αναρτήσεων. Παρότι το δείγμα επιλέχθηκε με κριτήρια υψηλής αλληλεπίδρασης και θεματικής συνάφειας, δεν μπορεί να θεωρηθεί πλήρως αντιπροσωπευτικό του συνόλου του περιεχομένου που κυκλοφορεί στα κοινωνικά δίκτυα.

Δεύτερον, η ανάλυση επικεντρώθηκε σε συγκεκριμένες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Twitter/X και το Facebook. Άλλες πλατφόρμες, όπως το TikTok ή το Instagram, δεν συμπεριλήφθηκαν στην ανάλυση, παρότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διάδοση ψηφιακού περιεχομένου.

Τρίτον, η έρευνα επικεντρώθηκε κυρίως στο περιεχόμενο των αναρτήσεων και όχι στις αντιδράσεις των χρηστών. Η ανάλυση σχολίων ή δικτυακών αλληλεπιδράσεων θα μπορούσε να προσφέρει επιπλέον πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες ερμηνεύουν και αξιολογούν την πληροφορία.

Πώς τα social media διαμορφώνουν τη δημοσιογραφική κάλυψη σε περιόδους κρίσης;

Η ανάλυση κατέδειξε ότι τα social media δεν λειτουργούν απλώς ως μέσα διάδοσης ειδήσεων, αλλά ως δομικά στοιχεία του ίδιου του επικοινωνιακού περιβάλλοντος της κρίσης. Η ταχύτητα διάδοσης, η αλγοριθμική ιεράρχηση και η δικτυακή δυναμική μεταβάλλουν τον τρόπο με τον οποίο οι ειδήσεις παράγονται, αναπαράγονται και προσλαμβάνονται.

Στον Ρωσοουκρανικό πόλεμο, η άμεση οπτικοποίηση της σύγκρουσης διαμόρφωσε ισχυρά συναισθηματικά αφηγήματα. Στην πανδημία της COVID-19, η υπερπληθώρα επιστημονικών και μη επιστημονικών πληροφοριών δημιούργησε ένα περιβάλλον γνωσιολογικής αβεβαιότητας.

Ποια είναι η σχέση μεταξύ δικτυακής κεντρικότητας και επιρροής;

Η εργασία επιβεβαίωσε τη θεωρητική προσέγγιση του Ilan Manor, σύμφωνα με την οποία η επιρροή στο ψηφιακό περιβάλλον δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τον αριθμό ακολούθων, αλλά από τη θέση μέσα στο δίκτυο. Και στις δύο περιπτώσεις, κόμβοι με υψηλή δικτυακή κεντρικότητα — κρατικοί φορείς, δημοσιογράφοι, επιστήμονες ή influencers — διαμόρφωσαν την κυρίαρχη αφήγηση.

Η διαπίστωση αυτή αναδεικνύει ότι η δομή του δικτύου επηρεάζει καθοριστικά τη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης.

Πώς διαφοροποιείται η ψηφιακή ενημέρωση μεταξύ πολεμικής και υγειονομικής κρίσης;

Η βασική διαφοροποίηση αφορά τη φύση της πληροφορίας. Στον πόλεμο κυριαρχεί η οπτική τεκμηρίωση και η γεωπολιτική αφήγηση. Στην πανδημία κυριαρχεί η επιστημονική γνώση, η οποία χαρακτηρίζεται από εξελισσόμενη και συχνά αμφίσημη φύση.

Ωστόσο, παρά τις διαφορές αυτές, οι δομικοί μηχανισμοί των social media παραμένουν κοινοί: αλγοριθμική ενίσχυση, δικτυακή διάχυση και αυξημένη ευαλωτότητα σε παραπληροφόρηση.

Ποιες προκλήσεις ανακύπτουν για τη δημοσιογραφική δεοντολογία;

Η ανάλυση κατέδειξε ότι η δημοσιογραφία σε ψηφιακό περιβάλλον μετατοπίζεται από ρόλο αποκλειστικού παραγωγού πληροφορίας

σε ρόλο επαληθευτή και διαμεσολαβητή. Η ταχύτητα δεν μπορεί να αποτελεί το μοναδικό κριτήριο δημοσιογραφικής επιτυχίας.

Σε περιόδους κρίσης, η επαλήθευση, η διαφάνεια και η τεκμηρίωση καθίστανται βασικές επαγγελματικές αρχές.

8.2 Συνολική Ερμηνεία

Η συγκριτική προσέγγιση ανέδειξε ότι τα social media δεν αποτελούν ουδέτερο τεχνολογικό υπόβαθρο, αλλά ενεργό παράγοντα διαμόρφωσης κρίσεων. Η πληροφορία δεν μεταδίδεται απλώς· αναδιαμορφώνεται μέσα σε δικτυακά οικοσυστήματα.

Η θεωρητική ένταξη της δικτυακής κεντρικότητας και της ψηφιακής στρατηγικής επικοινωνίας επιτρέπει την κατανόηση του πώς τα αφηγήματα αποκτούν ισχύ. Η ψηφιακή δημόσια σφαίρα είναι πεδίο ανταγωνισμού, στο οποίο συνυπάρχουν θεσμικές φωνές, πολίτες και αλγοριθμικοί μηχανισμοί.

8.3 Συμβολή της Έρευνας

Η παρούσα εργασία συμβάλλει:

- Στην κατανόηση της λειτουργίας των social media σε δύο διαφορετικού τύπου κρίσεις.
- Στη σύνδεση της θεωρίας της ψηφιακής διπλωματίας με τη δημοσιογραφική πρακτική.
- Στην ανάδειξη της σημασίας της δικτυακής δομής ως παράγοντα επιρροής.

Η συγκριτική οπτική επιτρέπει τη γενίκευση ορισμένων συμπερασμάτων για τη λειτουργία της ψηφιακής δημοσιογραφίας σε περιβάλλον κρίσης.

8.4 Περιορισμοί και Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

Η μελέτη βασίστηκε σε ποιοτική ανάλυση δευτερογενών πηγών και δεν περιέλαβε ποσοτική ανάλυση δικτύων ή εμπειρική έρευνα χρηστών. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν:

- Να εξετάσουν ποσοτικά τη δικτυακή κεντρικότητα λογαριασμών.
- Να μελετήσουν συγκριτικά και άλλες κρίσεις (π.χ. κλιματική κρίση).
- Να διερευνήσουν τη σχέση μεταξύ αλγοριθμικής ορατότητας και δημοσιογραφικής αξιοπιστίας.

Τελική Αποτίμηση

Η σύγχρονη δημοσιογραφία λειτουργεί πλέον σε περιβάλλον όπου η πληροφορία είναι άμεση, άφθονη και αμφισβητούμενη. Οι κρίσεις δεν διαμορφώνονται μόνο από γεγονότα, αλλά και από τον τρόπο με τον οποίο τα γεγονότα κυκλοφορούν στα ψηφιακά δίκτυα.

Τα social media αποτελούν δομικό στοιχείο της σύγχρονης δημόσιας σφαίρας, μεταβάλλοντας ριζικά την έννοια της ενημέρωσης.

Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να επεκτείνουν την παρούσα μελέτη εξετάζοντας μεγαλύτερα δείγματα ψηφιακού περιεχομένου και χρησιμοποιώντας ποσοτικές μεθόδους ανάλυσης δεδομένων.

Η χρήση εργαλείων ανάλυσης μεγάλων δεδομένων θα μπορούσε να επιτρέψει την εξέταση χιλιάδων αναρτήσεων και να προσφέρει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της διάδοσης της πληροφορίας στα κοινωνικά δίκτυα.

Επιπλέον, ενδιαφέρον θα παρουσίαζε η σύγκριση διαφορετικών πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης προκειμένου να διερευνηθεί αν οι μηχανισμοί διάδοσης της πληροφορίας διαφέρουν ανάλογα με το ψηφιακό περιβάλλον.

Τέλος, σημαντική κατεύθυνση για μελλοντική έρευνα αποτελεί η μελέτη της σχέσης μεταξύ δημοσιογραφίας και πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και η διερεύνηση των νέων μορφών δημοσιογραφικής πρακτικής που αναδύονται στο ψηφιακό οικοσύστημα.

Βιβλιογραφία

Benkler, Y. (2006). *The wealth of networks: How social production transforms markets and freedom*. Yale University Press.

Chadwick, A. (2013). *The hybrid media system: Politics and power*. Oxford University Press.

Hermida, A. (2012). Tweets and truth: Journalism as a discipline of collaborative verification. *Journalism Practice, 6*(5–6), 659–668.

Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York University Press.

Manor, I. (2019). *The digitalization of public diplomacy*. Palgrave Macmillan.

McNair, B. (2017). *Fake news: Falsehood, fabrication and fantasy in journalism*. Routledge.

Newman, N., Fletcher, R., Kalogeropoulos, A., Levy, D., & Nielsen, R. (2023). *Reuters Institute digital news report 2023*. Reuters Institute for the Study of Journalism.

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe.